Чыла элласе пролетарий-влак, ушныза!

МАРИЙ КОММУНА

1918 ий 1 октябрь годсек лектеш

КПСС Марий обкомын, МАССР Верховный Советын да Министр-влак Советын органышт

№ 25 (18407) | 1990 ий 30 январь, кушкыжмо | Акше 3 ыр

ЭКСПОРТЛАН ДА ИМПОРТЛАН ЛИЦЕНЗИЙ НЕРГЕН

1989 ий 7 мартыште СССР Министр-влак Совет могай-могай продукцийым вес эллашке лицензий почеш колтен шогымо да тушеч кондымо нерген пунчалым луктын ыле. СССР Министр-влак Советын Государственный внешнеэкономический комиссийже 1989 ий 28 декабрьыште тыгай продукцийын переченьжым ешарыме да рашемдыме нерген пунчалым луктын.

Тиде пунчал почеш,* тибетский медицинын продуктшым вес эллашке колташ лицензийым СССР МВЭС пуа, а химический продукцийым (тудо СССР Министр-влак Советын 1989 ий 7 мартысе пунчалыштыже ончыкталтын) вес эллашке колташ лицензийым СССР Минхимнефтепром пуа.

1990 ийыште вес элла гыч племенной вольыкым (тӱкан шолдыра да тыгыде вольыкым, племенной сӧснам) кондаш (лицензийым СССР МВЭС пуа), тыгак нарынче да йошкар фосфорым вес эллашке колташ тӱҥалыт (лицензийым «Агрохим» государственный агрохимический ассоциаций пуа).

СССР-ын таможенный органже-влаклан тыге кӱштымӧ: 1990 ий 1 февраль гыч СССР-ын государственный границыж гоч тыгай продукцийым тунам гына колтыман, кунам поставщикын лицензийже уло. (ТАСС).

ТӰНЯ ЙЫР

ВАРШАВА. Пелйӱд лишан учредительный конгрессын делегатше-влак Польшысо шола вий-влакын у партийыштын лӱмжым шукырак йӱк дене пеҥгыдемденыт. Тиде партий Польша Республикысе социал-демократий маналташ тӱҥалеш. Тылеч ончыч у партийын программный декларацийжым да уставшым пеҥгыдемдыме. Пелйӱд деч вара, тылеч ончыч лукмо регламент дене келшышын, Польша Республикысе социал-демократий партийын учредительный конгрессшын делегатше-влак тыгай пунчалым луктыныт: пашам ик жаплан чарнаш да Польский объединенный пашазе партийын XI съездшым — ПОРП-н историйыштыже пытартыш съездым — мучашке шукташ.

Тылеч ончыч увертарыме: Польшысо шола вийвлакын у партийыштын учредительный конгрессшым эртарышашлан XI съездын пашажым тений 27 январьыште ик жаплан чарыме. Съездын делегатше-влак ятыр документым пеҥгыдемденыт. Нуно Польский объединенный пашазе партийын чыла праважым да обязанностьшым, ты шотыштак имущественный праважым да обязанностьшым, у партийлан — Польша Республикысе социал-демократийлан — пуымо нерген пунчалым луктыныт. Съезд мучаште делегат-влак Польский объединенный пашазе партийын пашажым чарен шогалтыме нерген пунчалым сайлан шотленыт.

◆

БЕРЛИН. ГДР Министр-влак Совет Председатель Ханс Модров ден политический партий, тыгак «йыргешке Ӱстел» йыр мутланымаште участвоватлыше оппозиционный группировка-влакын представительышт коклаште 7 шагат наре переговорым эртарыме деч вара рушарня йӱдым 4 пунктан программым сайлан шотлымо. Старший церковный советник Мартин Циглерын (тудо «йыргешке Ӱстел» воктене мутланымашым вӱда) увертарымыж почеш, ГДР-ысе калык палатыш тений 18 мартыште сайлаш тӱҥалыт. Ончычшо сайлымашым 6 майыште эртараш палемдыме ыле. Программын [illegible] пунктшо тыгай.

«Йыргешке Ӱстел» йыр мутланымаште участвоватлыше чыла партий ден группировка у кабинетыште представительыштым шке портфельдыме министр семын колтат. А кабинетше национальный ответственность правительство маналташ тӱҥалеш. Тиде — кокымшо пункт. Программын кумшо пунктшо почеш, министр-влак коклаш гыч иктыжым правительство «йыргешке Ӱстельын» уполномоченныйжылан шогалта. Мутланымаште лийше-влак тыге кутырен келшеныт: ГДР-ысе ола ден общинылаште коммунальный сайлымаш 6 майыште [illegible]

ВЛКСМ обкомын у составше

Увертарыме ыле: кодшо арня мучаште Йошкар-Олаште Марий областной комсомол организацийын XXXVIII конференцийже кум кече пашам ыштыш.

Конференцийыште открытый йӱклымаш дене икмыняр кандидатура гыч ВЛКСМ обкомын первый секретарьжым сайлыме. Тыгай ӱшаным М. А. Калиновлан ыштыме. Тыгак областной комсомол комитетын да областной комсомол организацийын ревизионный комиссийжын у составыштым ойырымо.

Конференцийыште ВЛКСМ XXI съездыш делегатлан М. А. Калиновым, О. А. Морозовым, Р. Г. Михайловам, Ю. С. Андриановым, Н. В. Вершининым ойырымо. РСФСР-ысе комсомол организацийын съездышкыже кайышаш мемнан делегацийыште М. А. Калинов, А. Д. Калугин, О. А. Морозов, В. В. Филимонов, В. К. Москалев лийыт.

Шуматкечын комсомол обкомын организационный пленумжо лийын. Тушто ВЛКСМ обкомын кокымшо секретарьжылан А. А. Макаровым, комсомол обкомын пропаганда да агитаций шотышто секретарьжылан С. В. Лоскутовым, тунемше молодежь дене пашам ыштыме шотышто секретарьлан О. А. Морозовым сайлыме.

Комсомол областной комитетын бюрожын у составшым сайлыме. ВЛКСМ обкомысо отдел вуйлатыше-влакын полномочийыштым аппаратын у структуржо шотышто [illegible] марте [illegible] шуен.

«Спутник» БММТ председательлан В. А. Репьевым, СО областной штабын командиржылан Н. Г. Разиновым пеҥгыдемдыме.

Молодежный издаций-влакын редакторыштым пеҥгыдемдыме: «Ямде лий» газетын — Г. Л. Сабанцевым, «Пионер йӱк» журналын — А. М. Юзыкайным, «Молодой коммунист» газетын — В. А. Мочаевым.

Пленум О. А. Морозовын пионер организаций областной совет председатель улмо полномочийжым 1990 ий март марте шуен.

Пленум МАССР МВД политотдел начальникын комсомол шотышто помощникше А. С. Васеневым ВЛКСМ ЦК составыш, комсомол обкомын первый секретарьже М. А. Калиновым ВЛКСМ ЦК Центральный контрольный органын составышкыже темлен.

Оршанка

Вашлиймаш эртен

Поселкысо М. Шкетан лӱмеш культура пӧртыштӧ 115-ше №-ан Медведево национально-территориальный избирательный округ деч РСФСР калык депутатыш кандидат-влак дене районысо избиратель-влакын вашлиймашышт эртен.

Тудым окружной комиссий председатель Н. Г. Лачков почын да сайлымашлан ямдылалтме нерген каласкален, депутатыш кандидатлан регистрироватлыме результат дене палдарен. Вара РСФСР калык депутатыш кандидат-влак да нунын доверенный еҥышт ойленыт. Кандидат-влак В. И. Ильин, Г. Н. Петухов, Ю. И. Зубков, И. И. Лобанов, В. И. Романов, В. А. Федоров, В. П. Стрельников да Г. С. Щербаков программышт дене палдареныт, избиратель-влакын шуко йодышыштлан вашештеныт.

Вашлиймаште избиратель-влак ойленыт, депутатыш кандидат-влак нерген шонымашыштым каласеныт, нунылан наказым пуэныт. Кундемысе калык пӱртӱс газым вуча, сандене пучым писынрак шупшаш, тыгак илыме верым, дошкольный йоча учрежденийлам, социально-культурно-бытовой объектлам утларак чоҥаш йодын. Нине йодмашым наказын пуртымо шотышто пунчалым лукмо.

Вашлиймашке толшо-влаклан концертым ончыктымо.

В. ШАМИЕВ.

Марий Турек

Лектышым кугемдаш сӧрат

Тиде кечылаште районысо партийно-озанлык активын погынымашыже лийын. Тушто калык озанлыкысе тӱрлӧ отраслын ӱмашсе пашажым иктешлыме, тенийсе да вичияш планым сайын темымашке [illegible]

Морко

Пиал гын, пиал

[illegible]

ЕШАРТЫШ — НЫЛ ЦЕНТНЕР УТЛА

Медведево район, «Шойбулакский» совхозысо Шойбулак ушкал комплексын коллективше эртыше ийыште чумыр шӧр лӱштышым ниялӧ тоннлан кугемден. Кажне ушкал деч кокла шот дене 5254 килограммым лӱштымӧ. Тидыже ӱмашсе деч ныл шӱдӧ утла килограммлан шукырак. Кызыт тыште сутка еда 15,5 килограмм дене шупшыныт. Тыгай ойкылын [illegible] **полшо?**

Ондак налыныт, ынде шкешт ужалат

ВОЛЬЫК озанлыкым виянден толмаште сеҥымашыш шуаш мо полшымо нерген каласкалаш йодмылан Василий Иванович Иванов, комплексын начальникше, вигак вашмутым пуаш ыш вашке. Икмыняр жап семынже шонкален шинчын, икте-весым радамлыш, очыни, тунам веле [illegible] ден Ростовский областьлаште 66 тунам ужален. Тений кок пачаш шукырак ужалаш палемдыме.

Василий Иванович куным вольыкыштым аукционышто куту кумылын налме нерген куанен каласкалыш. Тиде аукционко кодшо ийыште «Семеновский» госплемзаводышто эртаралтын. Тушко республикысе моло ончыл озанлыкла гычат сай вольыкым шагал огыл намиеныт. Шойбулак комплексын кул ӱшкыжшым чумыр налмаште 25 тӱжем теҥге[illegible]

[illegible]лын рационжо латкум кормовой единица гыч шога. Шӧр лӱштыш коло килограммыш шуэш — тыгай вольыкын сийже 1,2 кормовой единицылан поянрак лиеш. Чашкинан да Ласточкинан молынат группыштышт суткаште 22 килограмм да тылечат шукырак шӧрым пуышо ушкал-влак улыт. Нунын рационышт эшеат поян.

Шойбулакысе доярка-влак продукт лектышым кугемдымашлан кӧрӧ (силос, вожсаска) да чоштыра корма [illegible]

кеч Галина Букоцевам, кеч Зинаида Кошкинам але Валентина Чашкинам, чылалан тӱшка пашалан уло вийнат тӱшка пашалан уло вийкуатыштым пуэн толыт, сандене нуно ынде кокымшо ий почела кажне ушкал деч вич тӱжем килограмм утла шӧрым лӱштымашке шуын толыт. Кодшо ийысе паша почеш коллективыште тыгай еҥ-влакын радамышт кандашыш шуын.

— Сеҥымаш, конешне, шкеже огеш тол, — ойла комплекс начальник. — Мемнан дояркына-влак пашам тыршен ыштымышт дене гына огыл, тыгак эреак уым [illegible]

...ной комсомол организацийын [illegible] ный у составыштым ойырымо.

Конференцийыште ВЛКСМ XXI съездыш делегатлан М. А. Калиновым, О. А. Морозовым, Р. Г. Михайловам, Ю. С. Андриановым, Н. В. Вершининым ойырымо. РСФСР-ысе комсомол организацийын съездышкыже кайышаш мемнан делегацийыште М. А. Калинов, А. Д. Калугин, О. А. Морозов, В. В. Филимонов, В. К. Москалев лийыт.

Шуматкечын комсомол обкомын организационный пленумжо лийын. Тушто ВЛКСМ обкомын кокымшо секретарьжылан А. А. Макаровым, комсомол обкомын пропаганда да агитаций шотышто секретарьжылан С. В. Лоскутовым, тунемше молодежь дене пашам ыштыме шотышто секретарьлан О. А. Морозовым сайлыме.

Комсомол областной комитетын бюройын у состав... [illegible] ...то решенийым пенгыдемдыме марте пленум шуен.

«Спутник» БММТ председательлан В. А. Репьевым, СО областной штабын командиржылан Н. Г. Разиновым пенгыдемдыме.

Молодежный издаий-влакын редакторыштым пенгыдемдыме: «Ямде лий» газетын — Г. Л. Сабанцевым, «Пионер йӱк» журналын — А. М. Юзыкайным, «Молодой коммунист» газетын — В. А. Мочаевым.

Пленум О. А. Морозовын пионер организаций областной совет председатель улмо полномочийжым 1990 ий март марте шуен.

Пленум МАССР МВД политотдел начальникын комсомол шотышто помощникше А. С. Васеневым ВЛКСМ ЦК составыш, комсомол обкомын первый секретарьже М. А. Калиновым ВЛКСМ ЦК Центральный контрольный органын составышкыже темлен.

...шуко [illegible] шештеныт.

Вашлиймаште избиратель-влак ойленыт, депутатыш кандидат-влак нерген шонымашыштым каласеныт, нунылан наказым пуэныт. Кундемысе калык пӱртӱс газым вуча, сандене пучым письырак шупшаш, тыгак илыме верым, дошкольный йоча учреждений-влам, социально-культурно-бытовой объектлам [illegible] ...лым лукмо.

Вашлиймашке толшо-влаклан концертым ончыктымо.

Б. ШАМИЕВ.

Морко

Пиал гын, пиал

У ий пайрем лӱмеш лукмо денежно-вещевой лотерей билет-влак районысо калыклан чынже денак кугу пиалым конденыт.

Но эн пиаланже «Волжскгаз» базысе Морко участкын водительже М. Васильев лийын. Тудлан эн кугу окса модылтыш — лу тӱжем теӊге — логалын.

Красный Стекловар поселкышто илыше ик еӊ 755 теӊгеаш тӱрлӧ чиян телевизорым, а Кӱчыкэӊгер ден Изи Шӱргӧ ялла, Морко поселко гыч Г. Мельникова, В. Николаев да А. Федоров вич шӱдӧ теӊге гыч модын налыныт. Лилия Морозовскаянат ик билетше пиалан лийын — ковер логалын. Пиалан билет дене лу гыч шӱдӧ теӊге марте модын налшат шукын улыт.

Пайрем лӱмеш лукмо билетым район мучко латик тӱжем теӊгеашым ужалыме ыле. А сберкассын учреждений-влак модылтшо билетлан латкандаш тӱжем чоло тентем тӱленыт.

С. ИГНАТЬЕВ.

Звенигово

Еӊ-влаклан келша

С. Н. Бутяков лӱмеш заводын административный корпусышкыжо пурымо годым фойеште сӧрастарыме выставка шинчалан коеш. Тудо предприятийыште калыкын кучылтмо могай сатум лукмо нерген каласкала.

Коллектив тыгай сатум лукмо планым темен толеш. Теве кодшо ийын торгайымашке 401 тӱжем теӊгеашым колтымо. Имнелӱӊгалтыш, гаражлык омса, кира, ванныйлан решотка да молат еӊ-влаклан келша.

Поснак поро мутым С. Н. Спиридонован вуйлатыме бригада нерген ойлат. Тудо пушкыдо пӱкеным ямдыла.

Калыкын кучылтмо сатум пушенгым обрабатыватлыше цехыште луктыт. Производственный кумдыкым ешарышашлан корпусым чоӊгат.

В. ЯКИМОВ.

Марий Турек

Лектышым кугемдаш сӧрат

Тиде кечылаште районысо партийно-озанлык активын погынымашыже лийын. Тушто калык озанлыкысе тӱрлӧ отраслын ӱмашсе пашажым иктешлыме, тенийсе да вичияш планым сайын темымашке шемер-влакым ушымо задачым каӊашыме.

Погынымаште районысо промышленность ден ял озанлыкын пашаштым аклыме, тургыжтарыше проблемылам тӱжваке лукмо, нуным решатлыме корным рашемдыме.

Районысо шемер-влакын тыршыме саскаш ӱмаште удажак лийын огыл. Промышленный предприятий-влак продукцийым шукырак ыштен луктыныт. Поснак ял озанлык ончыко тошкалын. Кодшо вичияш дене таӊгастарымаште, эртыше ныл ийыште шӧрым 29, шылым 27 процентлан, да межым кок пачаш утла шукырак налме. Районын историйыштыже первый гана кажне ушкал деч 3168 килограмм шӧрым лӱштымӧ.

Вич тӱжем килограмм дене налше-влакат лектыныт. Тиде — Р. Рассанова («Октябрьский» совхоз) ден В. Фадеев («Восход» совхоз). А кумло куд доярка ныл тӱжем килограмм рубежым вончен.

Активыште лийше-влак шушаш вичияшыште паша лектышым эшеат чот кугемдаш лийыныт.

В. БОГДАНОВ.

Йошкар-Ола

Кӱсле уэш пӧртылеш

Калыкын йӧратыме инструментше — кӱслен пӱрымашыж верч марий общественностьын кужу жап чаӊгым кырымыже арам лийын огыл, коеш. Кызыт Марий музыкальный ушем пелен национальный музыкальный инструмент-влакым ыштыме да олмыктымо мастерской почылтын.

Тушто уста кидмастар-влак А. Вагимов, В. Печкарев да Е. Булыгин марла гармоньым, кӱслем да балалайкым ачалат. Палыме музыкант В. Газетов шке кумылын тиде общественный шӱвырым, тӱмырым, шун шӱшпыкым ямдылаш лийын. Музыкальный ушемышке Курык марий район гыч кудло кӱслем ышташ йодмаш пурен. Моло верла да организацийла гычат тыгаяк заявка толын. Сандене Культура министерство улшо мастерскойым кумдаӊдаш да шкенжын «Ремпромкомбинатышт ы ж е» кӱсле комым ышташ келшыше пушенге материалым ямдылаш ойым пидын.

Тылеч посна кок-кум еӊым Москвасе музыкальный инструментым ыштыше экспериментальный фабрикыш кӱслем ышташ тунемаш стажировкыш колтат. Тиде фабрика гычак кӱсле кылым, ший пантам кондаш тӱӊалыт. Чыла пашам мастерскойышто государственный прейскурант почеш ыштат.

Кӧн марла гармоньым, кӱслем да моло инструментым кидышкыже кучымыжо шуэш, але тоштыжым олмыктынеже гын, тыгай адрес дене йодын миен кертеш: Йошкар-Ола, Первомайский урем, 109 «а» пӧрт, 304-ше пӧлем. Телефон: 6-02-90.

Каласаш кӱлеш, Йошкар-Оласе музыкальный училищыште, коло ий эртымеке, уэш марий калык инструмент класс почылтеш. Тыште кӱсле дене шокташ туныкташ тӱӊалыт. Тыгак марий фольклор инструментальный ансамбльым чумыраш шонат. Марий филармонийыштат кӱсле дене шоктен моштышо музыкант-влакым кычалаш тӱӊалыныт.

В. ЯНАЛОВ.

ЕШАРТЫШ — НЫЛ ЦЕНТНЕР УТЛА

Медведево район, «Шойбулакский» совхозысо Шойбулак ушкал комплексын коллективше эртыше ийыште чумыр шӧр лӱштымым шудо тоннлан кугемден. Кажне ушкал деч кокла шот дене 5254 килограммым лӱштымӧ. Тидыже ӱмашсе деч ныл шӱдӧ утла килограммлан шукырак. Кызыт тыште сутка еда 15,5 килограмм дене шупшыт. Тыгай ончыкыш [illegible] полша?

Ондак налыныт, ынде шкешт ужалат

ВОЛЬЫК озанлыкым виянгден толмаште сеӊымашым шуаш мо полшымо нерген каласкалаш йодмылан Василий Иванович Иванов, комплексын начальникше, вигак вашмутым пуаш ыш вашке. Икмыняр жап семынже шонкален шинчыш, икте-весым радамлыш, очыни, тунам веле эше йӧршеш шукерте огыл, лу-лучко ий ончыч, республикысе озанлыклашке Прибалтика гыч да моло кундем гыч шӧран урлык ушкал-влакым кондаш тӱӊалме нерген шарналтыш.

— Но ончыко ошкылым ыштышашлан ик тыгай йӧӊлан гына ӱшанен илаш лийын огыл, — шыргыжалмыла ышта Василий Иванович. — Ик могырым, ӧрдыж гыч кондымо вольыклан шуко оксам тӱлаш кӱлын, продукцийын шке акше шерге лийын, вес могырым, моло кундем дене, мутлан, Прибалтика дене таӊгастарымаште мемнан условийна икгай огыл. Тидымак шотыш налын, пытартыш ийлаште, республикысе моло озанлык семынак, мемнан совхозыштынат сай урлык самырык вольыкым шкенан дене налме да ончен куштымо йодышлан эн кугу вер ойыралтеш.

Шойбулак комплексыште тиде пашалан Галина Аркадьевна Благодарова вуйын шога. Селекционно-племенной пашам моштен виктарен толмыжлан кӧра пытартыш ийлаште тыште куд тӱжем килограмм да тылечат шукырак шӧрым пуышо ятыр ушкалым ончен кушмо. Теве Елена Ласточкинан ончымо «Мака» ден «Лапочка» ушкалже-влак ӱмаште шым тӱжем килограмм утла дене шӧрым пуэныт. Валентина Чашкинан группыштыжо улшо «Первая» ушкалын идалыкаш лӱштышыжӧ кандаш тӱжем килограммыш шуын.

Шойбулакысе ушкал-влак шӧрым шуко пуымышт дене гына огыл, тыгак продукцийын качествыже сай улмо дене ойыртемалтыт. Шӧрын нугыдылыкшым 3,92 процентыш шуктымо. Тидыже озанлыклан ятыр тӱжем теӊге ешартыш оксам налаш йӧным пуэн.

Тыгай вольык кӧн кумылжым огеш савыре! Ынде Марий кундемыште ончен куштымо ушкал-влакын чапышт республика деч ӧрдыжкат кумдан шарлен. Арам огыл нуным я ик областьыш, я весыш, кугу оксам тӱлен, шукырак да шукырак наӊгаяш тӱӊалыныт.

Теве «Шойбулакский» совхозымак налаш гын, кодшо ийыште тудо Амурский ден Ростовский областьлашке 66 тунам ужален. Тений кок пачаш шукырак ужалаш палемдыме.

Василий Иванович нунын вольыкыштым аукционышто купу кумылын налме нерген куанен каласкалыш. Тиде аукционжо кодшо ийыште «Семеновский» госплемзаводышто эртаралтын. Тушко республикысе моло ончыл озанлыкла гычат сай вольыкым шагал огыл намиеныт. Шойбулак комплексын куд ӱшкыжшым чумыр налмаште 25 тӱжем теӊгелан аклыме.

Бригада ӱшаным сула

ВОЛЬЫК озанлыкым кӱлеш семын виянгден колташ шонет гын, ик урлык верч гына азапланыме дене серлагаш огеш лий. Тиде пашаште вес кугу эгертышлан курго шотлалтеш. Арам огыл ожнысо калык тыге ойлен: «Ик кечылан корныш лектат гын, кум йӱдлан курым нал». А ме ик кече нерген огыл, а идалык нерген ойлена. Тугеже идалык мучко вольыкым сайын ончен лукшашлан идалыкат пелылан да тылечат кужурак жаплан ситыше кормам ямдылаш тыршыман. Тунам ончыко ӱшанлын ончаш лиеш.

Шойбулак кундемысе калык тидым эреак ушыштыжо кучаш тырша. Тыште ынде икмыняр ий почела кормам ямдылаш лӱмын бригада ышталтеш. Тудым Юрий Иванович Гребнев вуйлата. Курго верч тыршыше-влак озанлыкысе вольык ончышо-влакын ӱшаныштым сайын сулен толыт. Эртыше ий нерген ойлаш гын, нуно кукшо шудым гына ныл тӱжем тонным ямдыленыт. Чумыр шудо икымше да кокымшо классан гына. Кызыт марте совхозын тиде чапле кормаже тынаре але ик ганат лийын огыл. Эртыше ужар тургым моло кургыланат поян лийын. Мутлан, силосым лучко тӱжем тонн наре оптымо. Тидлан тӱӊ шотышто кукурузым кучылтмо. Сенаж ден вожсаскамат ситышын шапашлыме. Кызыт, мутлан, кажне ушкаллан лу килограмм дене вожсаска логалеш. Комплексыште кече еда корма вартышым ямдылен шогат. Кажне литр лӱштымӧ шӧрлан кум шӱдӧ грамм концентратым пуат.

Рационым ямдылыме годым кажне тӱшка ушкалын ойыртемже шотыш налалтеш. Мутлан, ушкал 3,8—4 процент марте нугыдо шӧрым суткаште латкандаш килограмм марте пуа гын, тудын рационжо латкум кормовой единица гыч шога. Шӧр лӱштыш коло килограммыш шуэш — тыгай вольыкын сийже 1,2 кормовой единицылан поянрак лиеш. Ласточкинан, Чашкинан да южо молынат группыштышт суткаште 22 килограмм да тылечат шукырак шӧрым пуышо ушкал-влак улыт. Нунын рационышт эшеат поян.

Шойбулакысе доярка-влак продукт лектышым кугемдышашлан нӧрӧ (силос, вожсаска) да чоштыра корма (кукшо шудо, сенаж, шудо ложаш) дене гына огыл, тыгак синтетический корма (мочевина, аминокислота), минеральный ешартыш (кочмо шинчал, лу ложаш, пор) денат моштен пайдаланат.

Икманаш, озанлыкын корма базыже ӱшанле. Но В. И. Ивановын шонымыж почеш, ончыкыжым продукт лектышым утларак нӧлталшашлан нунылан корман качествыжым эше саемден толаш кӱлеш. Тидлан белоклан поян шудым (клеверым, люцерным), ял озанлык культурым (пурсам, рапсым, викым) утларак ӱдаш палемдат.

Паша вер — кокымшо мӧӊгӧ

ТЫГЕ ойлат комплексысе пашаеӊ-влак. Тыште чылаже 57 еӊ тырша. Нуным икоян, тӱшка паша верч ик еӊ семын тыршыше коллективыш чумырен шуктышашлан, мутат уке, шагал огыл тыршаш логалын. Тиде йодышым кызытат ӧрдыжкӧ шӱкалмашышт уке, молан манаш гын, жап эртыме семын коллектив вашталт толеш. Тидыже утларакше шоӊго еӊ-влакын пенсийыш лекмышт дене кылдалтын. Теве вашке, идалык гыч, Софья Викторовна Викторован заслуженный канышыш кайыме жапше толын шуэш. Елена Александровна Ласточкинанат тыгай жапше эркын-эркын лишемеш. А вет нуно комплексыште ик эн кугу опытан пашаеӊ-влак улыт. Жап толын шуэш гын, нуным вашталташ тыгаяк сай алмаштыш кӱлеш. Тидыже кызыт Василий Иванович Ивановым мыняргынат тургыжландарыде огеш керт.

Такшым тудо пала: паша вер яра огеш код, тушко кӧгынат толеш, но тиде верыште моткочак Ласточкина ден Викторова гаяк вургыжшо шӱман еӊ-влакым ужмыжо шуэш.

Кызытсе коллектив нерген ойлаш гын, ик еӊын лӱмжӧ денат ӧпке шомакым каласыме огеш шу. Налаш кеч Галина Бухонцевам, кеч Зинаида Кошкинам але Валентина Чашкинам, чыланат тӱшка пашалан уло вийкуатыштым пуэн толыт, санденак нуно ынде кокымшо ий почела кажне ушкал деч вич тӱжем килограмм утла шӧрым лӱштымашке шуын толыт. Кодшо ийысе паша почеш коллективыште тыгай еӊ-влакын радамышт кандашыш шуын.

— Сеӊымаш, конешне, шкеже огеш тол, — ойла комплекс начальник. — Мемнан дояркына-влак пашам тыршен ыштымышт дене гына огыл, тыгак эреак уым пален налшаш, тудым шке пашаште кучылтшаш верч колянат. Нуно чыланат радио-телевизионный школышто кумылын тунемыт, тӱрлӧ брошюрым лудмо дене шке шинчымашыштым нӧлтен шогат. Адакшым мемнан вольык ончышо-влак дене эреак специалист-влак вашлийыт, мо кӱлешым чыла умылтараш тыршат.

Тунемме нерген мутым лукмо гын, В. И. Иванов шкежат шукерте огыл тылзат пеле Марий государственный университет пелесе курсышто шинчымашыжым нӧлтен. Тушто тудын озанлыкысе коллективын пашаж нерген возымо курсовой пашажым кӱкшын аклыме.

Шойбулак комплексыште тыршыше-влак шке паша верыштым кокымшо мӧӊгӧ дене арам огыл таӊгастарат. Тыште нунылан пашам ышташ гына огыл, тыгак яра жапым пайдалын эртарашат чыла условийым ыштыме. Телевизорым ончаш кумылышт лектеш — телевизор уло, мӧӊгӧ гыч чиен толмо вургемым вашталтен чияш лӱмын бытовкым ыштыме, тазалыкым тергыкташ але эмлалташ кӱлеш лиеш — нуным здравпунктышто Татьяна Николаевна Гладышева эреак поро кумылын вашлиеш. Ончыкыжым тыште сауным ышташ шонат.

Вольык ончышо-влак дене вашлийын мутланыме годым нуно икте шотышто гына, нунын паша верышкышт эреак кӱлеш улман сатум ситыдымын конден шогымылан гына ӧпке мутым каласышт. Но тиде экшыкым, мемнан шонымаште, кораӊдаш тунар нелыжак огыл. Районысо тергайыше пашаеӊ-влаклан гына чулымрак лийман.

А. АВИПОВ,
«Марий коммуна» спецкоржо.

Снимкыште: комплекс начальник В. И. Иванов (покшелне) шӧр лӱштышӧ оператор-влак Г. П. Харюкова, В. П. Чашкина, С. В. Викторова, Е. А. Ласточкина, В. Д. Иванова, З. И. Ефремова да слесарь В. А. Конаков дене мутлана.

И. Речкинын фотожо.

...группировко-влакын представительышт кокланте 7 шагат наре переговорым эртарыме деч вара рушарня йӱдым 4 вуйитан программым сайлан шотлымо. Старший перековый советник Мартин Циглерын (тудо «Йыргешке ӱстел» воктене мутланымашым вӱдыш) увертарымыж почеш, ГДР-ысе калык палатын тенийсе 18 мартыште сайлаш тӱӊалыт. Ончычшо сайлымашым 6 майыште эртараш [illegible] ...гай.

«Йыргешке ӱстел» йыр мутланымаште участвоватлыше чыла партий ден группировка у кабинетыш шке представительыштым портфельдыме министр семын колтат. А кабинетше национальный ответственность правительство манаш тӱӊалеш. Тиде — кокымшо пункт. Программын кумшо пунктшо почеш, министр-влак кокла гыч иктыжым правительство «йыргешке ӱстельын» пашаж шотышто уполномоченныйжылан шогалта. Мутланымаште лийше-влак тыге кутырен келшеныт: ГДР-ысе ола ден общинылаште коммунальный сайлымаш 6 майыште лиеш. Тиде — пытартыш пункт.

◆

НЬЮ-ЙОРК. США-н администрацийже «стратегический оборонный инициативылан» оксам шукырак ойырышаш верч тыршаш тӱӊалеш, увертара «Бостон глоб» газет. Ӱшанле источник гыч тудо пален налын: шушаш финансовый ийлан президент Дж. Буш тиде пельлан конгресс деч 4,8 миллиард долларым йодаш шона. Ик талук ончыч «звездный сар» программылан оксам ик миллиард долларлан шагалрак ойырымо ыле. Ош пӧртын шонымыж почеш, 4,5 миллиард долларже Пентагонлан да 300 миллион долларже энергетика министерствылан пуалтшаш. Нуно СОИ дене кылдалтше тӱрлӧ пашам шуктен шогат. Оборона министерство МХ межконтинентальный баллистический ракета-влакым ыштыме программылан 1,9 миллиард долларым налаш шона, увертара газет.

◆

МАДРИД. Шола политический партий, антивоенный организаций, тыныслык верч шогышо движений да пӱртӱсым аралышаш верч кучедалше группа-влакын ӱжмышт почеш Валенсийыште протестым ыштыме манифестаций лийын. Тушко погынышо еӊ-влак 6-шо американский флотысо «Форрестол» авианосецын тышке толшашыж ваштареш улмышт нерген каласеныт.

«Форрестолышто» 150 наре ядерный бомба уло, тидыже калыклан кугу лӱдыкшым ышта, палемденыт нуно. Валенсийыш американский авианосецын толмыжо Испанийын законжым пудыртымым ончыкта. Адакше эльыште ныл ий ончыч эртарыме референдумын условийже почеш Испаний мландыш ядерный оружийым кондаш чарыме.

(ТАСС, 29 январь).

ТӰҤ ЭҤЕРТЫШ

ТИДЕ але вес участкыш вуйлатыше пашаеҥ-влакым ойырен налме да воспитатлыме йодышым партий обком шке организационно-политический пашаштыже ик тӱҥ верыште куча. Тидыже партийный комитет-влакым кадр дене шуктен шогымо пашам утларак келгын лончылаш, вуйлатыше ден специалист-влакым ямдылышаш, нуным идейно-политически шуарышаш, профессиональный мастарлыкыштым нӧлтышаш верч тыршен шогаш кумыланда.

ТАЧЕ агропромышленный комплексыште кадр шотышто положений могай улмым ончал лекме шуэш. Вигак каласаш кӱлеш, тиде отрасльыште кӱкшӧ квалификацийн, опытан, политически шуаралтше вуйлатыше ден специалист-влак шагалын огытыл. Туге гынат южгунам тӱрлӧ амал дене посна участкылашке кӱлеш семын ямдылалтдыме, организаторский усталык дене ойыртемалтдыме еҥ-влак логаледат. Тыгеже теве молан лиеш: южо партий райком ден первичный организацийлаште партийный комитетын номенклатурышкыже пурышо должностьлаш резервыште улшо еҥ-влакын спискыштым ыштыме дене серлагат. А кунам тиде але вес вуйлатыше пашаеҥым вашталташ жап толын шуэш, ӱшаным сулышо кандидатурым вигак муын огыт керт.

Тыге ынже лий манын, ме пытартыш жапыште кажне партийный организацийыште сай резервым ямдылаш пеҥгыдын йодаш тӱҥалынна. Сай резервшым тунам ямдылаш лиеш, кунам партийный комитет-влак кадрым куштымо да воспитатлыме йодышлан вниманийым ойырен шогат, ончыкылык вуйлатыше-влак практический пашаште тергалтыт.

Резервыш ойырышаш еҥ-влакым утларак сайын пален налмашлан нине кандидатурым парткомын, партийный бюрон заседанийыштыш каҥашаш, нунын нерген цеховой парторганизаций секретарь ден партгрупорг-влакын, чыла коммунистын кузе шонымыштым пален налаш кӱлеш. Тиде йодышым открытый партийный погынымашлаште, пашаче коллектив-влакын погынымашыштыш каҥашаш келшен толеш. Тыге кумдан каҥашымаш кажне еҥын пашам кузерак шуктен кертмашыжым, политический качествыжым, тале да лушкыдо могыржым пален налаш пуа.

Илыш ончыктен: кушто чыла шотыш налалтеш, тушто паша ӱшанле кидыш логалеш. Теве шукерте огыл вуйлатыме пашашке ойырымо еҥ-влак: Медведево районысо «Победитель» да Ленин лӱмеш колхоз-влакын председательыштым М. В. Калячкин ден М. Ф. Газизов...

тым сай организатор семын ончыктен шуктеныт. Арам огыл нине вуйлатышым нунын коллективышт Марий АССР Верховный Советын калык депутатышкыже кандидатлан ойырены.

Мӧнгешла, кушто чылажымат шотыш налаш огыт тырше, кӱлеш семын огыт терге, тушто йоҥгылыш чӱчкыдын лиеда. Тидыже кугу кӱрылтышыш конден кертеш Тыгай сӱретым Оршанка, У Торъял, Килемар, Куженер, Морко районлаште утларак чӱчкыдын ужаш лиеш. Латкокымшо вичияшыште нине районлаште пел колхоз ден совхозын вуйлатышышт вашталтыныт.

Икманаш, вуйлатыме пашаш кӧм ойырена, тудым сайын палаш кӱлеш. Анкета да каҕаз гоч огыл, а пашаштым ончен аклыман, коллективын аклымыжым шотыш налман.

Кызытсе демократизаций условийыште кадр дене паша у семын шукталтшаш. Южгунам номенклатура деч кораҥаш кӱлмӧ нерген ойлымым колаш лиеш. Тидыже партийный органлам кадровый политика деч кораҥдаш тӧчымым ончыкта.

Но ме палена: партийын политически вуйлатымашкыже кадрым ойырен налме да воспитатлыме йодыш пура. В. И. Ленин арам огыл йодышым тыге шынден: «Кадрым ойырымо правам Центральный Комитет деч поген налаш гын, тунам политический вуйлатымашыже могай лиеш?»

Мемнан республикысе чыла партий райкомышто да агропромышленный комплексысе первичный партийный организацийлаште вуйлатыше ден специалист-влакын радамыштым пеҥгыдемдымашке виктаралтше программа уло. Тудо илышыш радамлын пурталт толеш .Тыге ыштыде огеш лий, молан манаш гын, ял озанлык ончылно шогышо кугу задача-влак, арендный отношенийым ... вуйлатыше ончылан пеҥгыде требованийым шындат.

Тидымак шотыш налын, партий областной комитет, тудын аграрный отделже вуйлатыше ден тӱҥ специалист-влакын радамыштым саемдыме шотышто кугу пашам шуктен толыт. Ильыш деч почеш кодаш...

зервыште улшо специалист-влак тунемыт. Тылзе жапыште нуно пашам вуйлатыме, планироватлыме да организоватлыме проблема дене, озанлык расчетым, арендный отношенийым, интенсивный технологийым шыгдарен толмо корно дене палыме лийыт.

Варажым, стажировкым эрташ кум-ныл тылзылан Ленинградский, Московский областьласе, Прибалтикысе, Белоруссийысе, Украинысе да моло регионысо ончыл озанлыклашке каят. Тушто озанлык вуйлатышын заместительжылан ыштен ончат, пашам организоватлыме условийым, ончыл технологийым шымлат, вуйлатыше ден специалист-влакын пашашт дене палыме лийыт. Пытартышлан резервист-влак отчетым возат. А ончыл озанлык-влакын вуйлатышышт стажерын могай улмыжлан акым пуат. Эртыше ийыште гына 119 резервист республика деч ӧрдыжтӧ тыгай стажировкым эртен.

Мемнан аграрный отделыштына 216 номенклатурный пашаеҥ уло. Нунын кокла гыч 178 еҥже — озанлык вуйлатыше. Кажныжлан ме кок-кум резервистым кучена. Совхоз директор да колхоз председатель-влак кокла гыч 54 процентше марий, 28 процентше руш, 18 процентше моло национальностьын представительже улыт. Паша стаж шот дене тыге ойыртемалтыт: идалык деч шагал 21 еҥ ышта, куд ий марте — 90, лу ий марте — 42, латик ий деч утла — 25 вуйлатыше.

Кокла звеносо специалист-влак кокла гыч улшо резервым агропромышленный комплексын управлений школышкыжо кок-кум тылзаш курсыш тунемаш колтена. Тылеч ончыч нуно озанлыклаште, вара АПО советыште аттестацийым эртат. Кажныж дене партий райкомышто мутланен налыт.

Агропромышленный комплексысе арендный подразделений-влакын вуйлатышышт ден специалистышт, арендатор-влак Марий совхоз-техникум пелен эре пашам ыштыше школышто тунемыт. Тылеч посна ӱмаште 1,5 тӱжем вуйлатыше ден специалист Йошкар-Олаште экономический шинчымашыштым нӧлтеныт. Тыгай тунеммашым ... организоватлыме.

Тыгеракын партийный комитет-влак кадр дене пашам ыштымаште тӱҥ верым туныктымо да воспитатлыме йодышлан ойырен шогат. Ынде вуйлатыше-влак демократически, альтернатива негызеш сайлалташ тӱҥалыныт. Тидым...

ПОЛИТПРОСВЕЩЕНИЙ ПӦРТ: ФЕВРАЛЬЫСЕ МЕРОПРИЯТИЙ

ПРОПАГАНДИСТЛАН ДА СЛУШАТЕЛЬЛАН ПОЛЫШ

13—15 февральыште — промышленностьысо предприятийлаште политический тунеммашын пропагандистше-влаклан семинар. Изи зал. 10 шагат.

21 февральыште — Йошкар-Оласе пропагандист-влаклан информаций кече. Кугу зал. 9 шагат.

22 февральыште — Йошкар-Оласе высший учебный заведенийласе общественный наука кафедра-влакын преподавательыштлан теоретический семинар. 201-ше аудиторий. 16 шагат.

21 февральыште — Политический тунеммашын пропагандистше-влаклан консультаций. Курс тыгай: «Элыште экономикым виктарыме у система»; «Совет экономика: кушмаште у качество»; «Национальный отношенийын виянгме пеш кӱлешан проблема-влак, интернациональный да патриотический воспитаний»; «Социалистический демократизмым чыла семынат виянгдымаш, калыкын самоуправленийжым келгемдымаш, совет обществын правовой негызшым пеҥгыдемдымаш». 201-ше, 212-шо, 210-шо, 309-ше аудиторий. 14 шагат.

21 февральыште — Калык образований системыште политический тунеммашын пропагандистше-влаклан консультаций. Курс: «Социализм прогрессыште айдеме тукым да калык образованийым пужен ыштымаш». 309-ше аудиторий. 17 шагат.

27 февральыште — Эмлыше учрежденийлаште политический тунеммашын пропагандистше-влаклан консультаций. Курс. «Здравоохраненийыште радикальный экономический реформа да айдеме фактор». 309-ше аудиторий. 15 шагат.

13 февральыште — Устный политический агитацийым эртарыше кадрлан консультаций. 201-ше аудиторий. 17 шагат.

8 февральыште — Политический тунеммашын пропагандистше-влаклан да устный политический агитацийым эртарыше кадрлан индивидуальный консультаций; индивидуальный план почеш тунемшылан полыш шотышто форма да йӧн нерген, занятийым активный форма дене вӱдымӧ, пропагандын технический йӧнжым кучылтмо шотышто ой-каҥаш пуалтеш. 201-ше аудиторий. 17 шагат.

2, 9, 16, 23 февральыште — Сарын да пашан ветераныштын республиканский советышт общественный приемым эртара. 10 гыч 16 шагат марте. 203-шо аудиторий.

МАРКСИЗМ-ЛЕНИНИЗМ УНИВЕРСИТЕТ

5, 12, 19, 26 февральыште — занятий, отделений-влак: озанлык вуйлатыше-влак (I—II курс); Совет Союзын внешний политикыже (I—II курс); марий йылме. 17 гыч 20 шагат марте.

6, 13, 20, 27 февральыште — занятий, отделений-влак: экономический (I—II курс); КПСС-ын культурный политикыже (I—II курс); социологический шымлымаш. 17 гыч 20 шагат марте.

Заочный отделенийлаште сессий

29 январь — 3 февральыште — Совет Союзын внешний политикыже отделенийыште (II курс).

19—24 февральыште — Комсомол политический тунеммашын пропагандистше-влакын отделенийыштышт.

ТЕМАТИЧЕСКИЙ КАС, КЛУБ, ЛЕКТОРИЙ

21 февральыште — Молодежьын дискуссионный клубшо. 301-ше аудиторий. 18 шагат.

13 февральыште — Министрын трибуныжо. 201-ше аудиторий. 17 шагат.

7, 21 февральыште — Самырык политический лидерын школжо. 117-ше аудиторий. 17 шагатат 30 минут.

21 февральыште — Политический фильм клуб. Кугу зал. 15 шагат.

16 февральыште — Политический книга клуб. Библиотекын лудмо залже. 17 шагат.

МОЛО МАССОВЫЙ МЕРОПРИЯТИЙ

10 февральыште — Партийно-озанлык активын республиканский школжын занятийже. Кугу зал. 10 шагат.

12 февральыште — Единый политкече шотышто инструкцийым пуышашлан совещаний. Изи зал. 17 шагат.

15 февральыште — Сарын да пашан ветераныштын клубшо. Кугу зал. 14 шагат.

29 январь — 3 февральыште — Колхоз ден совхозласе партийный организаций-влакын секретарьыштлан семинар. Изи зал.

8 февральыште — Калык депутатыш кандидат-влакын да нунын доверенный еҥыштын избиратель-влак дене вашлиймашышт. Кугу зал. 16 шагат.

22 февральыште — Калык депутатыш кандидат-влакын избиратель-влак дене вашлиймашышт. Кугу зал. 17 шагат.

БИБЛИОТЕКА

Консультацийым пуыман книга выставка. Тема тыгай: «КПСС-ын XXVIII съездше вашеш»; «Общественный организаций ден объединений-влакын пашаштым пужен ыштымаш, политический системыште нунын рольыштым нӧлтымаш»; «СССР-ысе калык-влакын культурыштышт интернациональный ден национальный диалектика»; «Социалистический идей да революционный перестройка».

19—24 февральыште — У общественно-политический литература нерген информаций арня.

Избиратель-влакын республиканский клубышт да библиотека тыглай кечын 9 гыч 20 шагат марте пашам ыштат, шуматкечын — 9 гыч 17 шагат марте. Рушарнян каныш кече.

Телефон-влак: КПСС обкомын Политпросвещений пӧртшым вуйлатышын — 6-31-56, заместительжын — 6-31-38; консультант-влакын — 6-11-55, 6-31-39, 6-31-40; марксизм-ленинизм университетын — 6-31-43, 6-33-80; библиотекын да избиратель-влакын республиканский клубыштын — 6-31-53.

Верыште каҥашыме

Марий АССР Верховный Советын агропромышленный комплекс шотышто комиссийжын заседанийжым Параньга районысо Матародо селаште эртарыме. Тушто граждан-влакын шке озанлыкыштым виянгдышашлан материальный ден экономический йӧным ыштышаш верч «Знамя» колхозын вуйлатышыже ден специалистше-влакын ответственностьыштым нӧлталме шотышто калык депутат-влак Матародо сельский Советын пашаж нерген йодышым каҥашыме. Тиде йодыш дене сельсовет исполком председатель А. П. Шамовын докладшым колыштмо.

Колхоз правлений граждан-влакын шке озанлыкыштым виянгдаш кӱлеш йӧным...

АМАЛ ДЕЧ ПОСНА НИМАТ ОК ЛИЙ

Кодшо ийын Йошкар-Олаште ныл тӱжем наре (ончылийсе дене таҥастарымаште кок пачаш утларак) преступленийым ыштыме. Тышеч пелыжым 30 ияш деч самырык-влак «пӧлекленыт».

Кредалмаш, шолыштмаш, арака йӱмаш да тулеч моло йӧрдымӧ койыш тунемше молодежь коклаште кумдан шарленыт. А. М. Горький лӱмеш Марий политехнический институт, 9-ше, 12-шо, 13-шо профтехучилище да 2-шо, 4-ше, 15-ше кыдалаш школ-влак тидын шотышто поснак «ойыртемалтыныт». Теве молан нунын вуйлатышыштым преступность ваштареш кучедалме шотышто жаплан ыштыме оласе комитетын заседанийыштыже колыштыныт.

Оперативный сводкылаште кӱшнӧ ончыктымо учебный заведенийлаште тунемше-влакын преступленийым ыштымышт, торжа койыш...

иктат раш умылтарен ок керт. Тидым следственный орган-влак рашемдат. Но икте пале: общежитийыште ӧрдыж гыч толшо еҥ-влакат лийыныт.

Общежитий коридорышто кугу буква дене возен шындыме: «Вход в общежитие строго по пропускам». Туге гынат вахтер-влак чылаштымат пуртат, икте деч пропускым огыт йод.

— Мемнан дене институт гыч шукертак луктын колтымо рвезе-влак тачат илат,— маныт студент-влак.— Ик тыгайже — кредалаш пижше Алексей Кудымов.

Институтышто тиде кастене ответственный «дежурныт. Уке, ончыкылык инженер-влаклан тидыже келшен огыл, пуламырым тарватеныт. Тыште актив вуянчыквлак дене икоян лийын. Полгынымаш вара мом ончыктен? Кум шагат наре шинчыме гынат, кредалмашым кӧ тӱҥалын, кӧ тушто участвоватлен — рашемден кертын огытыл. Пуламыр касын «геройжо-влак» Андрей Перевозский, Сергей Поляков, Евгений Кудымов да молат шкеныштым чыныш лукшашлан тӱрлӧ семын чояланеныт, шойыштыныт. пуйто У ий кастене «йӱшӧ» лийыныт гынат. шкеныштым суксо гай кученыт. кредалмашым илыме вӧр...

годым тудым айдеме семын воспитатлыме шотышто ме пеш шагал азапланена але тидыжым йӧршешат монденa. Воспитатлыме паша дене кылдалтше коллективлан теве мом эреак шарныман: тӱшкаште кажне еҥым ужын моштыман, уке гын, тудо йомын кертеш.

Декабрь мучаште 9-ше №-ан училище М. И. Калинин лӱмеш культура да техника дворецыште каныме касым эртарен. Общежитийыштат 80 наре еҥ кодын. Воспитатель И. А. Лобачева ден комендант Т. Н. Долганова нуным монденыт. Арака дене шукертак таҥгалалтше Мухин общежитийыште тӱшкан йӱмаш-коч...

ньымашлаште, пашаче коллектив-влакын погынымаш тышт каҥашаш келшен тогеш. Тыге кумдан каҥалеш. Тыге кумдан каҥашымаш кажне еҥын пашам кузерак шуктен кертшашыжым, политический кашыжым, тале да лушчествыжым, таленкыдо могыржым пален налаш йӧным пуа.

Ильыш ончыкта: кушто чыла шотыш налалтеш, тушто паша ушанле кидыш логалеш. Теве шукерте огыл вуйлатыме пашаш ойырымо еҥ-влак: Медведево районысо «Победитель» да Ленин лӱмеш колхоз-влакын председательыште М. В. Калячкин ден М. Ф. Гаязов, Марий Турек районысо «Сардаяльский» совхозын директоржо В. М. Иванов ден «Путь Ленина» колхозын председательже В. Е. Берестов, Волжский районысо «Волжский» совхозын директоржо В. И. Никитин да шуко молат шкеныш-

гыдемдымашке виктаралтше программа уло. Тудо радамлын пурилышыш талт толеш. Тыге ыштыде манаш огеш лий, молан манаш гын, ял озанлык ончылно шогышо кугу задача-влак, арендный отношенийым кусныкмаш кажне вуйлатыше ончылан пентыде требованийым шындат.

Тидымак шотыш налын, партий областной комитет, тудын аграрный отделже вуйлатыше ден тӱҥ специалист-влакын радамышым саемдыме шотышто кугу пашам шуктен толыт. Ильыш деч почеш кодаш огыл манын, нунылан кажне вич ий гыч шке шинчымашым уэмдаш кӱлеш. Тидлан республикыште икмыняр ий почела Маргосуниверситет пелен квалификацийым нӧлтымӧ факультет пашам ышта. Тыште колхоз ден совхоз-влакын вуйлатышышт лийыт, ре-

рий совхоз-техникум пелен эре пашам ыштыше школышто тунемыт. Тылеч посна ӱмаште 1.5 тӱжем вуйлатыше ден специалист Йошкар-Олаште экономический шинчымашыштым нӧлтеныт. Тыгай тунеммашым тенийт организоватлыме.

Тыгеракын партийный комитет-влак кадр дене пашам ыштымаште тӱҥ верым туныктымо да воспитатлыме йодышлан ойырен шогат. Ынде вуйлатыше-влак демократически, альтернатива негызеш сайлалташ тӱҥалыныт. Тидым кызыт, колхозлаште отчетно-сайлымаш погынымаш каен шогымо жапыште, озанлык вуйлатышым сайлыме годым шотыш налаш кӱлеш.

Т. ХАКИМЬЯНОВ,
КПСС обкомын аграрный отделжын секторжым вуйлатыше.

материальный ден экономический йӧным ыштышаш верч «Знамя» колхозын вуйлатышыже ден специалист-влакын ответственностьшым нӧлталме шотышто калык депутат-влак Матаро сельский Советын пашаж нерген йодышым каҥашыме. Тиде йодыш дене сельсовет исполком председатель А. П. Шамовын докладшым колыштмо.

Колхоз правлений гражан-влакын шке озанлыкыштым виянгдаш кӱлеш йӧным ыштен шога. 90 процент шке озанлыкыште волыкым ашнат, 77 процентше ушкалым куча. Ял калыклан волыкшым пукшаш корма, шудылык да кӱташ верым ойырат.

Комиссий сельсоветын пашаопытшым тӱрыс налмаште сайлан шотлен.

АРЕНДЫН САСКАЖЕ

Медведево МПМК-н коллективше ӱмаште апрель тылзыште «Марагрострой» объединенийыште эн ончыч арендный подрядыш кусен ыле. У йӧн кодшо ийым могай лектышан паша саска дене мучашлаш полшен?

Цифра-влак газет страницым огыт сӧрастаре гынат, таҥастараш икмыняржым ончыктынем. Кодшо ийын ончылнийсе деч строительно-монтажный пашам 274 тӱжем теҥгелан шукырак ыштыме. Кажне строитель 2693 теҥгелан пашам ешарен шуктен. Парыш кум пачаш наре кугемын. Тиде — арендын саскаже.

Ончыл йӧнлан тӱҥалтышым МПМК вуйлатыше М. М. Гибадуллин ыштен. Тудлан мутым пуэм.

— Арендыште тӱҥжӧ — айдемын койыш-шоктышыжым пужен ышташ чапле негыз шочеш. Ынде пашазе мут дене огыл, а чынже денак пашан озашкыже савырнен. Тыгеже тудо оза семынак шона да тырша. Аныклен да кугу лектыш дене ышта.

Кугу да тургыжландарыше йодышым пашаче коллективын советыштыже нӧлталыт. Управленец-влакым шагалемдыме шотышто йодыш поснак пӱсын шындалтын ыле. Кумло ныл еҥ гыч латвизытшым пашалан нимогай энгек деч посна шагалемдыме. Жап шот дене ыштыше-влакымат шагалемден кертме. Кажнылан паша ешаралтын. Теве пашазе-влакым объектлаш автобус дене кондышо водитель вараже бригадыште ышта. Лектышым кугемдымаште ик амалже лач тыште.

— Аренда пашазе-влаклан эше мом пуэн? — йодым.

— Нунын пашадарышт налынак кугемын. Тылеч посна пашазе-влакын икшывыштым йоча садыште ончымылан оксам коллектив пуа, пачер акымат тӱла.

М. САНДЛЕР,
инженер-строитель, пашан ветеранже.
Йошкар-Ола.

Фотографийлан— 150 ий

1879 ийыште Торжок олаште кем ургызо Федор Добрынинын ешыштыже эрге шочын, тудлан Петр лӱмым пуэныт. Тунам кажне йоча шке ачажын корно дене кайышаш улмаш. Сандене Петр, оласе училищыште тунем лекмек, кем ургызын полышкалышыжлан пашам ышташ тӱҥалын. Но тудлан кем мастар лияш пӱралтын огыл улмаш — шӱмчонжым фотографий сымыстарен. Шкаланже первый фотоаппаратым шкеак ыштен, фотографын профессийжылан книга почеш шке вуя тунемын. Кем ургымо дене оксам ятырак погымеке, фотографический аппаратурым да материалым налын.

Кужу ӱмыран Петр Федорович Добрынин (1879—1961) шуко исторический событийым ужын, нуным шкенжын фотосӱретлаштыже ончыктен коден. 1911 ийыште руш авиатор-влак Петербург гыч Москваш чоҥештеныт. Пилот Васильевын Торжок олаште волен шинчмыж нерген Добрынинын репортажшым «Искра» газетын иллюстрироватлыме изданийже савыктен. Фото мастар Октябрь революцийым куанен вашлийын, революционный событийлаште участвоватлен да тунам мо лиймым шке снимкылаштыже ончыктен. Пайремлам сниматлен, оласе власть-влакын кӱштымышт почеш шуко снимкым ыштен. Кугу Отечественный сар ийлаште шолдыргышо олан тӱсшым, Сеҥымаш кече лӱмеш пайремын кузе эртымыжым тудын фотосӱретлаштыже ужаш лиеш. А заказ почеш мыняр портретым ыштен — шотленат от пытаре.

Ме провинциальный фотограф-влак нерген пеш шагал палена. Нунын лӱмыштым да пашаштым аклен огына мошто. А вет тыгай еҥ-влак Российысе изи ола-влакын тӱсыштым, тусо архитектурым, тунамсе еҥ-влакын чурийыштым мыланна арален коденыт.

Петр Федорович Добрынинын ятыр снимкыже оласе краеведческий музейыште аралалтеш.

СНИМКЫШТЕ: уста фотографын лишыл еҥже-влак тудын архившым ончат.

ТАСС-ын фотожо.

лӱмеш Марий политехнический институт, 9-ше, 12-шо, 13-шо профтехучилище да 2-шо, 4-ше, 15-ше кыдалаш школ-влак тидын шотышто поснак «ойыртемалтыныт». Теве молан нунын вуйлатышыштым преступность ваштареш кучедалме шотышто жаплан ыштыме оласе комитетын заседанийыштыже колыштыныт.

Оперативный сводкылаште кӱшнӧ ончыктымо учебный заведенийлаште тунемше-влакын преступленийым ыштымышт, торжа койышым ончыктымышт нерген чӱчкыдынак колалтеш. Мутлан, 15 декабрьыште Марий политехнический институтын студентше-влак М. Ибрагимов, А. Сидоркин да Л. Минебаев, окна яндам пудыртен, «Марплодоовощторг» базын складышкыже шолыш пураш тӧченыт да логалыныт. 11-ше №-ан СПТУ-н тунемшыже Д. Симаков еҥым кырен, 12-шо №-ан СПТУ гыч В. Пайгишев ден А. Мясников шке таҥашышт деч оксам шупшын налыныт...

2-шо, 14-ше да 15-ше №-ан школлаште тунемше-влак кодшо ийын 16 преступленийым ыштеныт, 13-шо №-ан СПТУ гыч 9, 12-шо №-ан училище гыч—25 еҥ.

Икманаш, политехнический институтыштат, палемдыме училищыла ден школлаштат порядке уке, воспитательный пашам эртарыме огеш кой. Но мемнам тидын дене пырля утларакше весе ӧрыктарыш. Заседанийыште учебный заведений-влакын вуйлатышышт пашам ыштен моштыдымыштым тӱрлӧ объективный амал дене леведаш тӧчышт, нуно, начарын тунемше йоча семынак, нер йымакышт вудыматен шогылтыч.

Элна туныктышо-влаклан кушкын шогышо тукымын пӱрымашыжым ӱшанен пуэн. Нуно ача-ава-влак дене пырля, пӱтынь общественностьлан эгертен, икшывевлакым шинчымаш тӱняш пуртышаш, уш-акылыштым пойдарышаш да шочмо элнан патриотшо-влакым ончен куштышаш улыт. Таче ме лачак тидыжым огына уж.

Эн ончычак институтысо сӱретым ончен лектына. Студент-влакым школышто але училищыште тунемше-влак дене от таҥастаре. Нунын илыш опытышт кугурак. Шукышт армийыште служитленыт. Но койыш-шоктыш дене южо студент 15—16 ияш рвезе ден ӱдыр деч огеш ойыртемалт.

У ий вашеш 5-ше №-ан общежитийыште 40—50 еҥ наре шке орашт дене кодыныт. Тидын дене пайдаланен, нуно тӱшкан погынен аракам йӱыныт, вараже кредалаш тӱҥалыныт. Кӧ кӧн дене кредалын, кызыт

икте пале. общежитийыште ӧрдыж гыч толшо еҥ-влакат лийыныт.

Общежитий коридорышто кугу буква дене возен шындыме: «Вход в общежитие строго по пропускам». Туге гынат вахтер-влак чылаштымат пуртат, икте дечат пропускым огыт йод.

— Мемнан дене институт гыч шукертак луктын колтымо рвезе-влак тачат илат,— маныт студент-влак.— Ик тыгайже — кредалаш пижше Алексей Кудымов.

Институтышто тиде кастене ответственный дежурный ректор Г. С. Ощепков шкежак лийын. 5-ше общежитийыште кредалаш тӱҥалмек, лиеш ыле дежурный дек але ГОВД-н дежурный частьыцкыже телефон дене йыгырташ. Иктат тидым ыштен огыл. Ректор шкежат общежитийыште мо лийын шогымым пален налшаш ыле. Иктыштат-весыштат лӱмжылан, шотшылан гына тыршышын койыныт, чын ответственность нерген шоналтенат огытыл.

Тыгай йӧрдымӧ койышын саскаже ынде пале: вич студент больницыш логалын, молышт у ий пӧлек олмеш какарым да мугыльым налыныт. Кредалмаш нерген увер пӱтынь республика мучко шарлен.

— Преподаватель-влак воспитательный пашалан кумылан огытыл, сандене сайжым вучаш ӱшан уке.— шокта ректорын умылтарымыже.—Мый кӱштен ом керт.

Ректорын вийже ок сите гын, кӧ иктаж-мом ыштен кертеш?

Жаплан ыштыме комитетын заседанийже эртыме кечынак кредалмаште участвоватлыше студент-влакын лӱмын погымо, кугу мутланымаш эртен.

Иктым палемдыде ок лий: тиде мутланымаште ректор Г. С. Ощепков, институтысо партком секретарь Е. М. Романов, машиностроительный факультетын деканже В. В. Логинов, тудын заместительже В. А. Новиков активнын участвоватленыт. Студгородок председатель М. Гаджиев, студсовет председатель А. Пронин, факультетысе ВЛКСМ комитет секретарь Д. Игнаев умшашкышт вӱдым подылшыла шинченыт, пуйто нуно ӧрдыж еҥ улыт, общежитийыште лийше событий нуным нимынярат огеш тургыжландаре. Кокыте шонымаш лектеш: ала титакыштым умыленыт да шкеныштым йӧндымын кученыт, ала институт администрацийын линийже дене огыт келше?

Налаш теве вес событийым. Йошкар-Ола горсоветын сессийыштыже аракам кузе ужалаш тӱҥалме нерген йодышым каҥашеныт, студент-влаклан талоным пуаш огыл манын пунчалым лукты-

ныт. Тыште актив вуянчык-влак дене икоян лийын. Погынымаш вара мом ончыктен? Кум шагат наре шинчыме гынат, кредалмашым кӧ тӱҥалын, кӧ тушто участвоватлен—рашемден кертын огытыл. Пуламыр касын «геройко-влак» Андрей Перевозский, Сергей Поляков, Евгений Кудымов да молат шкеныштым чыныш лукышашлан тӱрлӧ семын чояланеныт, шойыштыныт, пуйто У ий кастене «йӱшӧ» лийыныт гынат, шкеныштым суксо гай кученыт, кредалмашым илыме пӧртын чапшым аралыме семын акленыт.

Ондак тиде институт сай тӱҥалтышыж дене чапланен: оперативный отряд пашам чулымын ыштен, олаште порядкым пеҥгыдемдаш полшен. Кызыт мо уло? «Студент-влак общественный сомыл дек йӱкшеныт», —шокта педагог-влакын умылтарымаштышт.

Тыгеракын, Марий политехнический институтысо положенийым нормальный манаш йылме ок савырне, нигилизм чер молодежьын уш-акылжым чотак аяртен. Тыште кураторство системыш уэш пӧртылмӧ дене гына иктаж-мом ваштaлташ ӱшан уке. Воспитательный пашам тӱҥ гычак пужен ыштыде ок лий. Кузе тидым ыштaш? Тек уло коллектив шона, вет тудо лачак тиде йодышым кажне кечын решатлен шогышаш. Студент-влакын дисциплиныш шолдыргымым обществын илышыштыже улшо пудыранчык дене гына умылтараш тӧчаш, очыни, келшен ок тол.

12-шо №-ан профтехучилищымат кужу жап чыла вереат моктеныт. Моктымо мокш шелын каен мо? Икмыняр ий ончыч 15—17 ияш-влак тынар преступленийым ыштен кертыт манын, иктат шонен огыл.

— Мемнан училищын контингентше тыглай огыл, —вӱдылеш училище директорын заместительже Г. И. Воронько.—Кӧ нигушкат тунемаш пурен кертын огыл, мемнан дек толын.

Профтехучилище - влакын вуйлатышышт кузе гына ышт моктане: тӱрлӧ кружок, спортсекций пашам ыштат, профилактика арня, каныме кас эртаралтыт, ача-ава-влакын комитетыштым ыштеныт, художественный самодеятельностьым, антиалкогольный пропагандым виянгден колтеныт да тулеч молымат.

Но иктат йӱкым ыш лук: эртарыме мероприятийлаш тунемше кокла гыч могай ужашыже коштеш? Мыйын шонымашем, амалже лачак тыште, тыршымашнам мыняр мероприятийым эртарыме дене аклена. Самырык пашазым ямдылыме

пеш шагал азапланена але тидыжым йӧршешат мондена. Воспитатлыме паша дене кылдалтше коллективлан теве мом эреак шарнымаш: тӱшкаште кажне еҥым ужын моштымаш, уке гын, тудо йомын кертеш.

Декабрь мучашште 9-ше №-ан училище М. И. Калинин лӱмеш культура да техника дворецыште каныме касым эртарен. Общежитийыштат 80 наре еҥ кодын. Воспитатель И. А. Лобачева ден комендант Т. Н. Долганова нуным монденыт. Арака дене шукертак таҥлалтше Мухин общежитийыште тӱшкан йӱмаш-кочмашым эртарен, йӱшӧ вуя Лаптевым кӱзӧ дене шуралтен, тудыжо больницеш колен.

Преступлений ыштaлтын. Тидын нерген увер милиций горотделыш больнице гоч веле шуын, училищын вуйлатышыже-влак лавырам шке сурт гыч луктaш вашкен огытыл. Могай шонымаш дене—мужедаш кӱлешыже уке.

Мухинын йӱшӧ вуя общежитийыште пернил коштмыжым ужыныт гынат, тудым корангдаш але вес мерым ышташ иктынат тептерже ситен огыл. А вет паленыт, кӧ тугай Мухин. Тудо аракам йӱын, занятийыш шуэн коштын, кӱзӧ дене тылеч ончычат «модын», йӱшӧ вуя мотоцикл дене кудалыштмыжлан штрафым тӱлен.

— Аракам общежитийыш окна гыч пуртеныт,— манеш 9-ше №-ан училищын директоржо В. Д. Лазарев. Вара ешарыш:

— Тиде кечын дежурный лийын огыл. Тиде мемнан титакна...

Комитетын заседанийыштыже моткоч кӱлешан йодыш каҥашалтын, вуйлатыше-влак тидын нерген ончылгоч паленыт. Туге гынат 14-ше №-ан школын представительже Н. С. Домрачева йӧршеш ямдылалтде толын. 12-шо №-ан СПТУ гычат директорын учебно-воспитательный паша шотышто заместительже Г. И. Воронько (тиде должностьышто кок тылзе наре ышта) веле лийын, директор А. И. Бибиянин «кочо» йодышым каҥашымаш деч кораҥгаш амалым муын.

Тыштак огыл мо чыла ситыдымашын амалже? Айдалийже койышышто, ответственностьым шижде пашам шуктымаште.

Партийный, профсоюз да комсомол организаций-влакат, нуным сайлыме органыштат самырык тукымым шуарен куштымаште шке верыштым муын огытыл.

Калык мут чын ойла: амал деч посна кокшат ок шоч.

В. ФЕДОРОВ,
«Марий коммуна» спецкоржо.

БУРЯТИЙЫШТЕ—У ИЙ

Мемнан элысе калык-влак У ийым тӱрлӧ семын вашлийыт да пайремлат. Мутлан, бурят-влак (нуно кум курым ончычак буддизмын туныктымыж почеш илаш тӱҥалыныт). Кечывалвел-Эрвел Азийысе калык-влак семынак, У ийым тылзе календарь почеш 6 февральыште палемдат.

Пайремым эртарыме рӱдӧ вер—Улан-Удэ деч 40 километр ӧрдыжтӧ верланыше буддийский монастырь. Традиций почеш буддийский стиль дене сӧрастарыме, чот волгалтарыме храмыште тӱмырым кырат, вӱргене талинга, ритуальный онгыр йоҥгат. Кенета тиде йӱкым пӧръеҥ хор алмашта. 27 лама акрет годсо тибет йылме дене возымо буддийский молитвам лудаш тӱҥалеш. Бандидо Хамболаман тронжо кок могырышто, атлас кӱпчык ӱмбалне, самырык да илалше лама-влак шинчат. Нунын тупышт шеҥгеч Кугу Буддан статуйжо калык ӱмбак онча.

Юмылан ӱшаныше-влак лама-влак дене пырля кумалыт, нуно у ийыште илыш поро лийже, мланде сай саскам пуыжо, буддизм пеледалтше, мланде ӱмбалне тыныс да ласка лийже манын йодыт. Традиций почеш калык ончылно Бандидо Хамбо-лама ойла. Кумал ситарымек, чыла осалым, шучкым, йӧрдымым тулеш йӱлатыме йӱлам ыштат: монастырь воктене ылыжтыме куту тулотыш тӱжемле кагаз ластыкым кудалтат, тушан еҥ-влакын утлаш шонымо тӱрлӧ «черын» лӱмышт возалтеш.

Вара чыланат икте-весыштым У ий дене саламлат, порсын шарфым вашваш пуат, тыге шке шӱмышкышт корным почыт.

С. ОСТРОУМОВ.
(АПН).

ЛУДШО ДА ГАЗЕТ — ГАЗЕТ ДА ЛУДШО

Лудшо дене мутланымаш

ЛЎШКАШ — ЛЎШКЕНА

МОСКВАСЕ газет-влак возеныт ыле: тиде олашке Западный Берлин гыч пӧлек шот дене витле машина кочкыш продукт толын, тушечак Ленинградыш капиталист-влак ятыр ўйым колтеныт. Тидым лудымат, товат, вожылым. Неужели ме тынар тептердыме улына! Намысым монден, вес эл гыч пытартыш кўчызӧ семын «юмын» пӧлекым вучена.

А кочкыш продуктым «шукырак да шукырак ямдылаш кўлеш» манын, мыняр гана тўйымӧ. Озанлык органлаште мыняр пунчалым лукмо. Нуным возымо кагазым чумыраш гын, макулатура миллион дене чапле книгам ышташ сита. Погынымаште йомшо жапым шотлаш гын, кунар погына — кӧ каласа? А продовольствий манмет шагалемеш веле.

Илыш ала моло шотышто саемын? Ончылий республикын национальный доходшо ик миллиардат 249,7 миллион теҥге лийын. Миллиард да 365,6 миллионжым кучылтмо — мыняр лийын гын. 115,9 миллион теҥгелан утларак кучылтмо. Вес семынже, ыштен налме деч шукырак «кочмо». Тидым умылаш неле огыл.

Вуйым весат туржеш: кузе ме тыгай илышыш шуын улына? Шот пытен мо? Ала вуй пашам начарын ышта? Тидым такше чылан палена — тыгё огыл. Мастар еҥ-влакат улыт. Нуно шоненат моштат. Тидын нерген ойлымо годым утларакше тыге манына: кол вуй гыч шўеш. Вара иктаж-могай вуйлатышым титаклена. «Виктарен ок мошто». Шукын кызыт партийымат ӧрдыжеш огыт кодо. «Тудо луген пытарен». Тыге огыл, конешне. Тидым палат гынат, партийым шылталат, вурсат. «Перестройка деч почеш кодын».

Но, юмо аралыже, шкем титаклаш. Пашашке вараш кодын толына але мӧҥгыш ондак каена гын, тўжемле амалым муына. А кевытлаште сату ситыдымым ужмек, вес еҥым орлена. Йошкар-Олаште йолчием фабрика, шыл комбинат, консерве завод, Волжскышто шӧр завод, «Марийскагрострой» объединенийысе стройматериал комбинат. Кужеҥерыште пушеҥгым обрабатыватлыше комбинат, икмыняр моло предприятий паша лектышым ўмаште ончылийсе деч иземденыт. Адак ик-

ке шукта. Вўд пуч, канализаций, отоплений, шокшо вўд, корно шотыштат почеш кодын улына.

Финляндийыш Михаил Сергеевич Горбачевын миен коштмыж годым тушеч телепередачым кӧрапен ончыпшна, очыни. Мемнан тукым калык кузе тырша да ила! Тудо — пашаче калык. Пошкудо эл гыч мемнан кундемыш газет редактор толын ыле. Изданийже ялысе калыклан лектеш. Мый, тусо экономиким палыдыме, редактор деч йодым:

— Шукырак продуктым ямдылаш паша лектыш кузе кутемеш?

Уна мыйым тўткын ончале, шыргыжале. Келгынрак шўлалтышат, мане:

— Тиде мыланна проблема огыл. Мемнам весе тургыжландара: продукцийым кузе сайынрак, пайдалынрак ужалаш?

Южо тўрлыжым тушто утыждене ыштат, ингушко колташ. Мыланем мыскаралзнаш тӧчен каласаш веле кодо:

— Тышке колтыза, кушко чыкаш ме шотым муына.

Тыгаяк шот лийже ыле ямдылаш. Молан шке тукым деч почеш кодаш. Марий калык вийдыме, тептердыме мо? Ожно эрдене ныл шагатыште пасуш лектын, пычкемыш марте тыршен. Икшыве-влак уремыште орен коштын огытыл, ача-авашт, иза-акашт пелен нурышто тўредаш полшеныт, уржавуйым погеныт. Йўдым черет дене чодыраште имньым кўтеныт. Весела лийын. Шуженыт гынат, шортын огытыл. Тоштемше, кушкедлыше вургемым тумыштеныт.

— Калык кызыт йолагайыш каен!

Ик кечывалым палыме ўдырамаш тыге мане да пелашыжлан оксам шуялтыш. Тудыжо мыланем шинчам пўяле: умылыш. Кевытыш атылан каяш лиеш.

Паша жапыште арака дене «модмым» ожно пешыжак ужалтын огыл. Кызыт тыгай койышым кӧ ок вурсо? Чылан шудалыт. Но... шагалже мӧҥгешла ышта. Окса лийже, кевытыш арака толжо — молыжо керек. Шкем чыштыраш, мыскылаш лиеш. Но тыгодым але тылеч вара шкем кидыш от нал гын, «саскаже» саде пунчал гаяк лектеш. Лўшкаш — лўшкена, а пашаже, йомакчын ойлымыжла, йывыдык. Мутланаш сай

ТЕНИЙ 3 январьысе «Марий коммунышто» МВД пашаеҥ А. Тереховын возымыжо лектын ыле. «Каҥгашыме дене ок пыте» статьям пошкудем дене пырля лончылен-лончылен лудна. Автор арам огыл тургыжлана. Тўдын деке меат ушнена.

Газетым лудмына годым йодышат ятыр лектеш. Ме эше мыняр ик верыште тошкышташ тўҥгалына? Кунар жап, кўлешан верыш логалде, мыланна йыр пӧрдын коштман? Тыге, марий йылмым пагалыме, арален кодымо, саемдыме нерген газетыштат возена, радио да телевизор гочат ойлена. Я шкаланна ваш-ваш умылтарена, я кунамже иктe-весын ўмбак кышкена, а паша кугунак ок волгалт. Шукыжо мутланыме денак пыта ала-мо.

Чылт нимо ок ышталт манашыжак ок лий. Тиде-тудо нергенат мут шокташ тўҥгалын. Южо вере йоча садыш марий шўлышым пуртымо нерген ойлат. Умбакыжат тудо вияҥеш гын, сай ыле. Шкенан илышым ончалаш гын, тидым каласашат ӧрам.

Тидын нерген мутым шуйымо деч ончыч изишак теве кушан шогалнем. Кызыт радио дене (телевидений денат) марла мутланаш туныкташ тўҥгалыныт. Моло еҥ тидын шотышто кузе шонат, она пале, но мемнан дене тидым аклымаш уке. Моло вере пеш тўткын колыштыт гын веле, ала-ала? Шонена: тыгайже пеш шагал.

Радио дене тиде передача тўҥгалмеке, мемнан дене шукынжо шыргыжалыт веле. Ойлаш лиеш: тиде арам паша. Тыге ойлымылан торешшогышо-влакат улыт, дыр. Но шкенан условий гыч мый тидым садак уто паша манам. Молан?

Петровский селаштына илыше-влак кокла гыч пелыже чоло марий-влак улыт. Нуно тысе моло калык дене келшен илат. Тидыже, мемнан мыла, моткоч сай. Но мо удаже? Марий-влакын йочашт рушла тунемыт, пуйто шке йылмышт уке. Рушыжге-марийжыге изинек рушла туныктена. А вара, шочмо йылмым тўрыс мондымеке, тудлан шўмангдаш тўҥгалына лиеш. Тидыже мыскара, тулечат коч, мыскылтыш огыл мо?

Марий йылме деч школышто веле огыл йўкшыктараш тўҥгалыт, йоча садыштак тудлан мучашым ышташ пижыт. Тушто марий йылмылан вуйым шогышо ниглат уке.

ОНЧЫЧ МОНДЫКТАТ, ВАРА ТУНЫКТАТ

Да кӧ шогашыже тўҥгалеш? Воспитатель-влак кокла гыч иктат марла ок умыло, руш йылмы деч молым тыште нигӧлан пагалаш. Шонет — от шоно, икшыве-влаклан шочмо йылме деч утлаш логалеш. Тыгай сўретым вуйлатыше-влакат, роношто шинчыше-влакат палат. Палат веле огыл, шкештак тиде кор-

Йўксавыш

ныш шўкат. Нунак огыл мо воспитатель-влакым шогалтат. Иктышт темлат, весышт пашашке пеҥгыдемдат. Нунылан калыкын шочмо йылмыже (мый марий-влак шотышто манам) шўвалаш веле.

Тыгай сўретше мемнан Петровский селаште веле огыл, докан, республика мучко иктайракак. Манамыс: марий йылме верч тургыжланышын койына, иктым-весым ыштена. Ыштена манашыжат йӧндымӧ. Но чынжым гын, тыгак лектеш: нимом кучыдымо пундашан вочкыш вўдым оптена да тудым теммыжым вучена.

А такше вучена мо, ала? Вучена гын, але вочкыжым тӧрлена, але весе дене алмаштена ыле. Кызытеш тидыжымат, тудыжымат ыштымаш уке. Жапым йомдарена, а мыняр роскотыш пурена. Шотшо могай? Илыш ончыко кая, нигӧмат вучымаш уке. Эртышым савыраш ок лий. Марий ўдыр ден рвезевлак шке калыкышт деч торлат. Капысе вўрышт гына марий тукым гыч улмышт нерген ойла. Молыжо огешат код. Южыжлан, конешне, тидыже жал, а кудыжлан — садиктак.

Мутат уке, шўм коршта. Кӧ тыште титакан? Шукын, тидын шотышак ме шкежат. Ятыр могырым пеҥгыдылыкна ситен огыл. Вуйлатышевлак тыгай йодышым шӧрын онченыт. Теве культура пашаеҥ-влакым налаш. Селаштына чапле клуб уло. Марий культурым, калыкын илышйўлажым саемдымаште иктаж-мо тушто ышталтеш мо? Вигак манам: ситышын огыл. Вич ий лиеш, ме тыште марий постановкым, концертым ужмаш уке. Райцентр гыч иктаж-могай коллектив толын кайыже ыле, маныпат шоналтеш.

Ты шотышто мутым лукмылан райисполкомын культура отделжым вуйлатыше Н. Ф. Григорьев куандараш ок сӧрӧ, пуйто клубыштына калыклан вер ок сите. 200 еҥ пура гын, тунарак изи мо? Амалже, очыни, тыште огыл, а калыкым пагалыдымаште. Вуйлатыше-шамыч, очыни, маннешт: чодыра покшелсе селаште шукынжо марий огытыл. А нунышт, марий-влакше, тугакат чытат.

Чыташ логалеш, куш пурет. А концертшым, постановкыжым, моло мероприятийжым налаш гын, марийвлак дене пырля рушыжат, татаржат куанен ончат ыле. Шукынжо калыкнан культурыжым, йылмыжым умылыдымак огытыл. Ме вет пашамат икверeш ыштена, пайремымат пырля эртарена, веселитлена. Ваш-ваш кыл кучымына шӧрлен огыл. Ну а марий культурым, йылмым кызытсе семын аклыме дене куту порылыкым вучаш ўшан пешыжак уке.

А. ГРИГОРЬЕВ,
пашан ветеранже.

Морко район.

Пытартыш ийлаште Йошкар-Оласе магазинлаште шӧр гыч ямдылыме тўрлӧ кочкыш шотышто кугу кўрылтыш лиймаш уке.

Тышке шушашлан шӧр комбинатысе шуко пашаеҥ — але шукерте огыл тысе коллективыш ушнышо гыч тўҥгалын, Л. Д. Ямаева гай кугу опытан-влак марте — ятыр вийым пыштен толыт.

— Мемнан Лидия Дмитриевнана коллективыште ик уста пашаеҥлан шотлалтеш, — ойла цех начальник Татьяна Павловна Гирфанова. — Тудлан [illegible]

ЫРЫКТЕ, КОЧАН ВОЗАК!

ТЕЛЕ. Ялым чылалан лишыл сўрет сӧрастарен:

Тарванаш лўдеш
пушеҥге:
Кылме,
пудыргем, шона.
Коло тўньыкын
шикш меҥге
Чараклен кавам шога.

«Кава чарак» кочам деч кодшо пӧрт ўмбалне ок кой — коҥга «чыгынен», шем мончаштыла тўрга. Иктажкӧ шыргыжалеш, дыр: тер верч кеҥежым тургыжланаш кўлеш. Пеш тыге да...

Эх, коҥга, коҥга. Теве кузе воза тудын нерген писатель Ю. Артамонов «Сонимаке пеледыш» повестьыштыже: «Огай, тиде суртпече пого — коҥга. Ушаншотан еҥ шонен луктын. А шонен лукмекыже да оптен шындымекыже, ой, чот куанен, докан».

Ынде тыгай куанжым ялеш шочын-кушшо изи годсекак шижеш.

«Коҥга огыл гын, изам дене коктын шукертак тўҥчыгенна ыле» — чўчкыдынак колынам мемнан вел марийын таушмыжым. Сар деч вара шужо, йўштӧ ийлаште кок йоча илен улмаш... коҥга помыжышто.

Илыш кызыт вашталтын. Газ, паровой отоплений. У сын-кун ял калыкым пойдарыш. Но ончалза: оласе [illegible]

Молан кўлеш «шўк тор?» Ты йодышлан «Сельская жизнь» газет гоч ик шоҥго ўдырамаш пеш лачымын вашештен. Ойжым молемдаш огыллан ом кусаре:

«Построй самый красивый дом, обзаведись самой модной обстановкой, и все-таки это будет не дом, а, скорее, склад. Нет в нем тепла, и не чувствуется душевного расположения. Вот когда потрескивают дрова в печи и через открытую дверцу играют на стене блики, ты — дома! Ты уже и музыку слушаешь с удовольствием, и телевизор смотришь. Так что печь — это, можно сказать, душа жилья».

«Самырык» пӧртыштӧ «шоҥго» коҥга поро шонымашым тарвата: «Тугеже, пўрымашет уло, коҥга. От йом». Тыгодымак шуко вереже тудо шинчам сотарен ойгандара: чатката огыл. Олташат йӧндымӧ.

Тўҥ амал теве мо: ял ятыр ий почела ыш чоҥалт. Адакше рвезе тукым утыжденe «культураҥын», кочаачан курымла мучко вийнышe йўлажым эркын монда. А тосомыжо дечат шӧрла. А тошто мастар-влак моштымыштым пеленышт налыт — нигӧлан кучыктен кодаш. Токтамыж кундемымак налаш: И. И. Вершинин — шуҥ дене ате-ўзгар пӧрдышӧ, М. Г. Тымбаршев — комдо тодшо, Т. А. Александров [illegible] рышӧ, А. А. Иванов — кўсле ыштыше. Ты радамым шуяш лиеш. Садланак Афанасий Аверьянович Савельев семын коҥгам сайын оптышымат муаш йӧсӧ. Ынде шарнымаш веле.

Чын, коклан шке «услугыжым» темлыше лектеш — шабашник. Тыге лўмдат калыкыште тугайжым. Тудо утларакше кужу теҥге верч тырша, а оксам шонышын пашаже окшакла. Тидлан кӧра ик палымем теният пӧртсийым пайремлен ок керт. Шыжым МСО гыч каменщикын ляпайымыжым пужашыже пернен. Теве тыгай туткар.

Ойлат: «Коҥга эҥден йўла — чатламалан». «Тўньык шикшым ок шупш — игече лывырга». А теве коҥга оптышыжо уке — тидыже районысо быт обслуживаний пашаеҥ-влаклан йўштын-шокшын чучыкта гын, йӧра ыле.

Солнеч: Кировский областьысе СПТУ-што коҥга оптышым ямдылаш тўҥгалыныт. Шернур поселкыштат профессионально-техничес-кий училище уло. Ала тушко пошкудо койышым кўсынлат? Тунам вара Лажсерысе ялна ўмбалне лу десне ешартыш «коҥга меҥге» йӧлталтеш.

Тек эре йўла кочанан возакыште тул.

В. АЛЕКСАНДРОВ.

Серышла гыч ойсавыртыш

Кумлымшо ийлаште ме, тунам йоча-влак, «У куат» книга дене лудаш тунемын улына. Тудым кӧ чумырен, раш ом шарне. В. Савила чучеш. Тушко почеламутым, ойлымашым ятыр пуртымо. «У куат» сылнымутан литературым йӧраташ кумылаҥден да кидыш ручкам кучаш таратен.

Утларакше ме почеламутвлакым наизусть тунемаш йӧратена ыле. Икмыняржым — «Сарси», «Куку», «Май тылзыште» почеламутлам — мый алят шарнем. Кызыт «У куат» книгам муам ыле гын, каласен моштыдымын куанен лудын лектам ыле. Но кушто тудым муаш? Угыч савыктен лукташ огеш лий мо?

С. КАМАЕВ.

Медведево район.

* * *

Коркатово школ оҥай илыш дене ила. Мутат уке, тўҥ паша — тунемме паша. Но самырык-влак спортымат йўштӧ шўмын огыт ончо. Кыл Пектывайсола школ дене пеш лишыл. Шукерте огыл В. Подбойкинын вуйлатыме группа тушко эче дене миен ыле. Рвезе ден ўдыр-влакым тушто шокшын вашлийыныт. Коркатово уна-влак йолташыштлан пеледыш нӧшмым пӧлекленыт, вет пеледышым шкешт денак ончен куштат. Эше пакча саскашт, ферма пашашт дене чапланат. Тидын нерген ат каласкаленыт.

Пытартышлан футбол дене вашлиймаш лийын. Мӧҥгӧ чыланат кӧлталтше кумыл дене пӧртылыныт.

Эше луымшо классыште тунемше Алеша Чернов нерген каласынем. Тудо фотокружокыш коштеш. Кружокым Подбойкин вуйлата. Алешан снимкыже-влакым «Ямде лий!», «Морко мланде» газетлаште печатленыт. Тўрлӧ конкурсышто мастарлыкым ончыктен. Шкеже кружокышто изирак класслаcе тунемше-влаклан фотоаппарат дене пайдаланаш полша.

В. СМИРНОВ.

Морко район.

* * *

Маллмыж кундемыште руш, марий, татар, удмурт-влак илат, а тылеч посна ял озанлык техникумышто узбек, туркмен, киргиз, казах, чуваш-влак тунемыт. Иза-шольо калык-влак шўмчон да культура поянлыкышкым районысо творческий фестиваль годым ончыктеныт. Изи Китян ялысе клубын марий фольклор коллективше, Порткитян се-

дын нерген ойлымо годым утларакше тыге манына: кол вуй гыч шўеш. Вара иктаж-могай вуйлатышым титаклена. «Виктарен ок мошто». Шукын кызыт партийымат ӧрдыжеш огыт кодо. «Тудо лүген пытарен». Тыге огыл, конешне. Тидым палат гынат, партийым шылталат, вурсат. «Перестройка деч почеш кодын».

Но, юмо аралыже, шкем титаклаш. Пашашке вараш кодын толына але мӧнгыш ондак каена гын, тўжемле амалым муына. А кевытыште сату ситыдымым ужмек, вес еҥым орлена. Йошкар-Олаште йолчием фабрика, шыл комбинат, консерве завод, Волжскыште шӧр завод, «Марийскагрострой» объединенийысе стройматериал комбинат, Куженерыште пушеҥгым обрабатыватлыше комбинат, икмыняр моло предприятий паша лектышым ўмаште ончылийсе деч иземіденыт. Адак иктаж-кӧ весе титакан мо?

Марий калык манмыла, шке от тарваныл гын, чўчў ыштен ок пу. Республикысе кажне еҥлан шотлымаште производствым виянгдыме дене кылдалтдыме (илыш-йўлам саемдыме) пашалан талукышто 150 утларак теҥге кая. Шуко? Шагал? Таҥастараш лиеш: Прибалтикыште 293 теҥгеш шуэш, РСФСР мучко —164. Национальный доходым утыждене «кочкына» гын, ешартыш оксам саде чўчў чарныде ок пу. Шке вий ден мастарлыклан эҥертыман.

Туге гынат теве илыме верым чоҥымаште ятыр йӧным огына кучылт, паша жап мучашдымын йомеш. Дисциплина нерген кажне кечын кутыркалена гынат, стройкыш подылын толшо-влакат, арик-турик ыштылше-влакат шагалемын огытыл. Тыге ынже лий манын, пунчалымат возен оралеи оптымо. Кажне еҥлан шотлымаште илыме вер мыняр улмо дене Российский Федерацийыште витле кудымшо верыште каена. Калыклан сатум ыштыме шотышто витлымшыште улына: предприятийна-влак республикысе кажне еҥлан талукышто 786 теҥгеашым ыштат. Тидыже Волго-Вяткыште эн шагал. А теве Кировский область 1166 теҥгеш-

гешыт. Иудым черет дене чодыраште имньым кўтеныт. Весела лийын. Шужеыт гынат, шортын огытыл. Тоштемше, кушкедлыше вургемым тумыштеныт.

— Калык кызыт йолагайыш каен!

Ик кечывалым палымо ўдырамаш тыге мане да пелашыжлан оксам шуялтыш. Тудыжо малаием [illegible] ачам пуэнже: умылыш. Кевытыш атылан каяш лиеш.

Паша жапыште арака дене «модмым» ожно пешыжак ужалтын огыл. Кызыт тыгай койышым кӧ ок вурсо? Чылан шудалыт. Но... шагалже мӧҥгешла ышта. Окса лийже, кевытыш арака толжо — молыжо керек. Шкем чыштыраш, мыскылаш лиеш. Но тыгодым але тылеч вара шкем кидыш от нал гын, «саскаже» саде пунчал гаяк лектеш. Лўшкаш — лўшкена, а пашаже, йомакчын ойлымыжла, йывылдик. Мутланаш, сай ойым шкаланат, весыланат пуаш тунемын улына. А кевытпа эре нужна. Туманлаш веле туманлена. Умша гыч тулойып шыжа — тунамак пыта, ломыжат ок лий. Ўяҥдышыш ок савырне.

Нине экшыкым пытараш мучашдыме ойым пуэна. Тудо шукертсек йоҥга: производствышто (стройкышто, транспортышто) тўҥ оза пашаче айдеме лийшаш. Тыге ойлымо годым арендым ушештарена. Но, шокта южо вере, тудат чылаж годым эҥертыш огыл. Южо арендатор паша жапыште подылеш, сапым вес семынат луштара. Но ме такше ўшаным йомдарыше огынал. Ончыл йӧнлан умбакыжат эҥертена. Илена — ужына. Саскаже кызытат коеш. Арендный подрядыш куснышо чыла предприятий паша лектышым ўмаште ончылнйсе деч кугемденыт, доходым палемдыме деч шукырак налыныт. Йошкар-Оласе кинде продукт, шӧр, «Марийский» экспериментальный производственный комбинат-влак, «Труженица» фабрика лач тыге ошкылыт. Почешышт ала молат тарванат? Тунам шала койыш пытымылан ўшан пеҥгыдемеш? Ала-ала. Но ўшаныме шуэш.

Л. КУДРЯШОВ,

Огыт чангалане

Корным ыштыше Советский ПМК-н коллективше калык озанлыкым виянгдымашке кугу надырым пышта. Вичияшын ыл кйыштыже 63 уштыш утла пеҥгыде шартышан корным ыштен. Социальный фондшо гыч ятыр оксам пашаеҥже-влакын илыш-йўла условийыштым саемдаш кучылтеш.

Ўмаште икымше классыш тунемаш кайыше икшывевлаклан пӧлекым ышташ нылл шўдӧ теҥгем ойырен. Шеф семын, «Чебурашка» йоча садым тўзаташ вич тўжемат пеле теҥгем кучылтын. Шукерте огыл телемарафон годым лу тўжем теҥгем В. И. Ленин лўмеш Совет йоча фондыш пуэн. Районысо внутренний паша отделын технический куатшым пойдараш вич тўжем теҥгем ойырен.

Мехколоннышто физкультурно-массовый пашам виянгдышаш верчат тыршат. Пашаеҥ-влак футбол, волейбол да баскетбол дене модаш кумылан улыт, куштылго атлетикымат пагалат. Предприятийыште спортым виянгдаш кодшо ийыште кум тўжем теҥгем кучылтыныт. Шке оксашт дене спортзалым чоҥаш палемденыт. Яра жапым оҥгайын эртараш эше ик йӧн лектын — видеоаппаратурым налыныт.

Э. ИВАНОВ.

Советский район.

Пытартыш ийлаште Йошкар-Оласе магазинлаште шӧр гыч ямдылыме тўрлӧ кочкыш шотышто кугу кўрылтыш лийммаш уке.

Тышке шушашлан шӧр комбинатысе шуко пашаеҥ — але шукерте огыл тысе коллективыш ушнышо гыч тўҥалын, Л. Д. Ямаева гай кугу опытан-влак марте — ятыр вийым пыштен толыт.

— Мемнан Лидия Дмитриевнана коллективыште ик уста пашаеҥлан шотлалтеш, — ойла цех начальник Татьяна Павловна Гирфанова. — Тудлан кеч-мом ышташ каласе, нигунамат вуйым огеш шупш.

Снимкыште: Лидия Дмитриевна Ямаева.

монкаштыла тўрга. Иктажкӧ шыргыжкалеш, дыр: тер верч кеҥежым тургыжланаш кўлеш. Пеш тыге да...

Эх, коҥга, коҥга. Теве куже воза тудын нерген писатель Ю. Артамонов «Сонимаке пеледыш» повестьыштыже: «Оҥгай, тиде сурт-пече поро — коҥга. Ушанштан еҥ шонен луктын. А шонен лукмекыже да оптен шындымекыже, ой, чот куанен, докан».

Ынде тыгай куанжым ялеш шочын-кушшо изи годсекак шижеш.

«Коҥга огыл гын, изам дене коктын шукертак тўҥчыгенна ыле» — чўчкыдынак колынам мемнан вел марийын тауштымыжым. Сар деч вара шужо, йўштӧ ийлаште кок йоча илен улмаш... коҥга помышышто.

Илыш кызыт вашталтын. Газ, паровой отоплений. У сын-кун ял калыкым пойдарыш. Но ончалза: оласе семын йӧнештарыме пачерыште ужат... тыглай комакам.

скивают дрова в печи и через открытую дверцу играют на стене блики, ты — дома! Ты уже и музыку слушаешь с удовольствием, и телевизор смотришь. Так что печь — это, можно сказать, душа жилья».

«Самырык» пӧртыштӧ «шоҥго» коҥга поро шонымашым тарвата: «Тугеже, пўрымашет уло, коҥга. От йом». Тыгодымак шуко вереже тудо шинчам сотарен ойгандара: чатката огыл. Олташат йӧндымӧ.

Тўҥ амал теве мо: ял ятыр ий почела ыш чоҥалт. Адакше рвезе тукым утыждене «культурангын», кочаачан курымла мучко вийныше йўлажым эркын монда, сомылжо дечат шӧрла. А тошто мастар-влак моштымыштым пеленышт налыт — нигӧлан кучыктен кодаш. Токтамыж кундемымак налаш: И. И. Вершинин — шун дене ате-ўзгар пӧрдышӧ, М. Г. Тымбаршев — комдо тодшо, Т. А. Александров — пу тарман ачалыше, В. И. Асланов — портышкем йӧ-

[illegible] пашаже оншакла. Тидлан кӧра ик палымем теният пӧртсйым пайремлен ок керт. Шыжым МСО гыч каменщикын ляпайымыжым пужашыже перней. Теве тыгай туткар.

Ойлат: «Коҥга эҥден йўла — чатламалан». «Тўкыш шикшым ок шупш — игече лывырга». А теве коҥга оп[illegible] районысо быт обслуживаний пашаеҥ-влаклан йўштын-шокшын чучыкта гын, йӧра ыле.

Солнен: Кировский областьысе СПТУ-што коҥга оптышым ямдылаш тўҥалыныт. Шернур поселкыштат профессионально-технический училище уло. Ала тушто пошкудо койышым кўсынлат? Тунам вара Лаж серысе ялна ўмбалне лу дене ешартыш «коҥга менте» нӧлталтеш.

Тек эре йўла кочанан возакыште тул.

В. АЛЕКСАНДРОВ.

Шернур район.

Эше лумышо классыште тунемше Алеша Чернов нерген каласынем. Тудо фотокружокышко коштеш. Кружокым Пойдобкин еўлата. Алешан снимкыжевлакым «Ямде лий!», «Морко мланде» газетлаште печатленыт. Тўрлӧ конкурсышто мастарлыкым ончыктен. Шкеже кружокышто изирак классласе тунемше[illegible] пайдаланаш полша.

В. СМИРНОВ.

Морко район.

* * *

ЧЫЛАННАМ КУАНДАРЫШТ

Пытартыш жапыште Марий АССР гыч одо кундемысе марий яллашке шагал огыл самодеятельный коллектив унала толын кая. «Морко сем», «Чакмарий», «Эрвий» ансамбль-влакын выступленийыштым калык кеч-кунамат куанен онча. Адакше икте-весе дене родотукым лийына. Теве «Морко сем» гыч ик ўдыр Элнет шешке лие. А Кугу Иырсе ял гыч Алевтина Яковлева «Эрвийын» тўмырзыжӧ Георгий Бусыгинлан марлан «чоҥештыш». Тидлан йывыртыман веле — илыш кылна пеҥгыдемеш.

А январь кечылаште поэт С. Николаев, мурызо С. Сушкина, баян шоктышо В. Богатырев Кугу Иырсе, Марий Возжай, Починга яллаште илыше-влакым куандарен кодышт. Грак селаштат нуным шокшын вашлийыч. Самырыкшат, илалшыжат поэтический шомакым, марий мурым да музыкым шўм шулен колыштыч. Икте-весе дене чоным тарватен кутырымаш ылыже, кызытсе илыш нерген шонкалымашым волгыжтарыш. А тўҥ шонымашыже теве могай ыле — марий калыкын ончычсо илышыжым чын корныш лукташ, йўлажым, койышыжым угыч нӧлталаш, марла ойлымым яндарлаш. Семен Васильевичын уло кумылын ойлымыжо кажнын шўмышкыжӧ шыҥыш:

«Йодат — йоктарем
Вуянче вўрем,
Каласе — пуэм илышем...
Марий калыкем —
Шўм-чон чеверем,

Кынел,
Помыжалт,
Мый полшем!»

Пытартыш вашлиймаш райцентрын у культура пӧртыштыжӧ эртыш. Йошкар-Ола гыч толшо уна-влакым ме нигунам огына мондо. Тау поро пашаштлан.

А. ИСКАКОВ,
«Грак марий» клубын председательже.

Удмурт АССР.

Малмыж кундемыште руш, марий, татар, удмурт-влак илат, а тылеч посна ял озанлык техникумышто узбек, туркмен, киргиз, казах, чуваш-влак тунемыт. Иза-шольо калык-влак шўм-чон да культура поянлыкыштым районысо творческий фестиваль годым ончыктеныт. Изи Китяк ялысе клубын марий фольклор коллективше, Порткитяк селасе удмурт ансамбль, Староирюка кыдалаш школын татар драматический калык театрже, Калинин лўмеш колхозын руш хоржо усталыкышт дене ойыртемалтыныт.

Марий коллективын да руш хорын программыш негызеш Киров оласе да Центральный телевидений музыкальный передачым ямдыленыт.

В. ИВАНОВ.

Кировский область.

Ветеран-влак шонкалат

ОНЧЫКЫЖО МОМ ВУЧЫМАН?

МЕМНАН самырык пагытна неле жапыште, Кугу Отечественный сар каен шогымо ийлаште, эртен. Тунам паша вий шотышто чыла вереат чўдӧ лийын, санденак сомылым жапыштыже шуктен шогышашлан шоҥгыеҥ да ўдырамаш-влак дене пырля мыланнат, нӧргӧ кап-кылан тунемше-влаклан, кидыш савам, сорлам да моло ўзгарым налаш верештын. Моло рвезе-влак дене пырля мый тырмалаш, куралаш коштынам, шурным погымо жап толын шумеке, «лобогрейка» манме жаткыш шинчынам.

Мемнан «Комсомолец» колхозна, ятыр нелылыкым чытен лекташ логалын гынат, районышто ик ончыл озанлыклан шотлалтын. Мый палемдышым: паша вий шотышто чўдӧ ыле. Туге гынат кермычым кырыме, тыгак меж шерме машина, смолам лукшо заводна пашам ыштеныт. Пошкудем-влак жапым, канышым, ноймым ончыде тыршеныт. Тыге ышташ нуным оза улмым шижын шогымышт кумыланден.

Чыла тидым теве молан шарналтышым. Пытартыш жапыште поро койыш-шоктышым — тўшка пашам шке паша семын ончымым, колхоз ден совхоз-влакын погыштлан, мландылан оза улмым шижын шогымым — йомдарымаш палдырнаш тўҥалын. Тиде ойым пеҥгыдемдаш шуко примерым ончыкташ лиеш. Но мый икте нерген — шыжым мландым кылмаш курал кодымо нерген — мутым луктнем. Теве иктаж гана пасушко лектын ончалза, мо тушто ышталтеш. Эскерыде куралмылан, агротехникын кўштымыжым шуктыдымылан (мый тайыллан кутынь куралме нерген ойлем) кӧра шошым мыняр чапле рок коремлашке мушкылт вола! Тидыже, ик могырым, пасун эн чапле лончыжым локтылмашке, вес могырым, мушкылт волышо рок эҥер-влакым талякаҥдымашке конда, йошкын дене памаш-шамыч петыралтыт, пасушто кукшо корем-влак шочыт. Тидлан мучашым ышташ огыл гын, ончыклык тукым мыланна ӧпке деч ӧпке шомакым ойлаш тўҥалеш.

Газет страницылаште изи ял-влакын пытен толмышт нерген шуко возымо гынат, мыят ик-кок мутым каласынем. Колхоз-влакым кугемдымылан, тўҥ шотышто рўдӧ илем-влаклан гына вниманийым ойырен шогымылан кӧра мыняр изи ял пытыш! Палантай лўмеш колхознам налаш. Мый кызытат монден ом керт Верх-Илетск, Куфтино, Ворожцово яллам. Тўҥалтыш кок ялжым изи ял манын лўмдаш йылме нигузеат савырнен огеш керт. Куфтиныште 92 сурт лийын, Верх-Илетскыште — 72. А кызыт нунын лўмыштат йомын.

Мыйын шўм-чонемым Яндемыр починга ялнан пўрымашыжат тургыжландара. Колхозым кугемдыме годым 38 сурт ыле. А кызыт латкумыт кодын. Тыште ик тўҥ амалже теве могай: калыклан идалык мучко шуктен шогашыже паша огеш сите, санденак самырык-влак кундемыштым коден каят.

Озанлыкысе вуйлатыше-влак мыланем ялыштына шорык ферма улмо нерген ушештарен кертыт. Тушто ныл еҥ пашам ышта. Ныл еҥ. А моло шотыштыжо кузе лийман?

Изи яллам тўзаташ, еҥвлаклан пашам ситарен шогаш, нунын верч тыршаш кўлеш. Кызытеш, чаманен каласаш логалеш, тиде пешыже огеш шижалт.

Н. БЕРЕСТОВ.

Параньга район.

ТЕЛЕПЕРЕДАЧЫМ ОНЧЫМЕК...

16 январьыште «Марий эл» пытартыш уверым ончымо годым ӧрыктарыше сўретым ужаш логале. Эрлашын колым: «увер» мыйым гына огыл, колхозышто илалше шуко еҥым тургыжландарен. А республика мучко мыняр ветеран онченыт да колыштыныт! Вара мо шумлык мутем лектын?

Шернур район, «Чевер ўжара» колхозын тўҥ агрономжо В. В. Бердников тележурналистын йодышыжлан вашештыш: «20—30-шо ийласе комсомолец-влак пашам талын, герой семын ыштеныт манме чын огыл. Кызытсе комсомолец-влак утларак активный улыт...»

Университетым тунем лекше агроном ВЛКСМ-ын историйжым неужели ок шинче? «Ветераны рассказывают» книгамат лудын огыл мо? Гласность манме дене, нимом пальде, историйым шўктараш лиеш мо? Агрономлан шкаланже «молан тыге ойленат?» манатат, «вара тыгак огыл мо?» койдарыме семын вашешта.

Эртыше пагытым, тунамсе активист-влакын поро пашаштым мондаш ок лий. Тений Марий республика 70-шо идалыкшым палемдаш ямдылалтеш. Шымлу ий жапыште кугу паша ышталтын. У илышым чоҥаш чылан полшеныт.

20-шо ийла тўҥалтыште Кўшыл Кугенер, Койсола, Шунсола, Веткан яллаште первый комсомолец Петр Вершинин, Макар Смоленцев, Миклай Бердников да молат лийыныт. П. В. Вершининже туныктышо ыле. Турек велне пашам ыштен. Кеҥеж каникулым шочмо ялыштыже эртарен. Лыжга, поро кумылан, шуко палыше учитель ыле. Рвезе-влак эртак Вершинин пелен лияш тыршеныт. Вара тудым ВЛКСМ обкомыш пионер пашам вуйлаташ налыныт. Тушеч Москваш тунемаш каен, геодезист лийын.

Макар Смоленцев 15—16 ияшак волисполкомышто секретарьлан ышташ тўҥалын, вара ялсоветыште ятыр ий тыршен, селькор, пырдыж газет редактор ыле. Тунам культура пӧрт, клуб, библиотека лийын огытыл. Смоленцев мӧҥгыштыжӧ библиотека-передвижкым организоватлен. Шернур гыч книгам конден, калыкым литература дек шўмаҥден шоген. Тиде пашаште моло комсомолец-влакат уло кумылын полшеныт.

Але Андрей Вершинин. Тудат, Макар семынак, газетыш возаш тўҥалын, библиотека-передвижкым вуйлатен. 30-шо ийлаште авиационный училищыш тунемаш каен, летчик лийын. Боевой подвигшым Ленин орден, Йошкар Знамя орден дене палемдыме.

20-шо ийла мучаште комсомолий кугыеҥ-влакым туныктымаште чот тыршен. Тунам школ пелен драмкружок пашам сайын ыштен, шуко пьесым модын ончыктен. Колхозым организоватлымаштат комсомолец-влак кугу пашам шарен колтеныт. Койсолаштат чулым комсомолец ятыр лийын: Николай Бердников, Петр Пирогов, Петр Пакеев, Александр Бердников да молат.

Эше агрономын кочаже — Сергей Эчу нерген кўчыкын каласкалынем. Кужурак, яшката капан, мотор чурийан чолга марий кызытат шинча ончылнем. Пашаланат уста ыле, эре ончылно каен. Спектакльлаште лўддымӧ, тале геройым модеш ыле. Мотор ватыжым, изи эргыжым коден, сарыш кайыш, ыш пӧртыл. Ватыже, Клавдия Андреевна, ончыл колхозница, ударница лийын, ўмыржӧ мучко марийжылан ўшанле лийын кодын.

Сита, шонем. Ала ынде В. В. Бердников йоҥылыш ойлымыжым умыла?

20—30-шо ийлаште пашалан уло вийым, моштымашым пуышо комсомолец, коммунист-влакын поро пашаштым мондыман огыл, нунын семын илаш, пашам ышташ тунемман.

Мутат уке, кызытат ончыл доярка-комсомолка, механизатор-комсомолец ятырын улыт. Но комсомол илыш кўлеш кўкшытыштӧ огыл. Яллласе рвезе-влак йўын, кредалын коштыт. Ик сўанат кредалмаш деч посна ок эрте. Воспитаний шотышто комсомол организацийын пашаже ок кой. Идеологический паша начарын шындалтын. Тидым ужде кодаш ок лий.

П. ЛУКОВ,
пашан да сарын ветеранже.

Шернур район.

Григорий Чекулаев шкенжым журналист да писатель пашаштыже икмыняр таштал шушылан шотла ыле. Арам огыл у ең дене пальыме лиймеке, тудын тӱжвал сын-кунжо, койыш-шоктышыжо гычак могай айдеме улмым палаш тыршен. Шагал годым йоҥгылыш лийын. А теве кӱтӱчӧ нерген тудо таче тӱҥалтыштак эҥыремышвотыш логале. Кутызан тӱжвал сынже коргыжым ыш поч, койыш-шоктышыжо кумылжым ыш рашемде. Ала ильшлан ӧпкелыше, ала путырак чот илышым йӧратыше, ала тидыжат-тудыжат мыскара кышкарыш пурен. Гриша тыгеат-тугеат мужедаш тӧча — шӱртӧ мучашым ок верешт. А кунам садет тудын фамилийжым рашкалтарен пуыш, чылажат тупела-вашла кукталте.

Угыч ушыш серыш тольо. Ондакше, олаште тудо «тошто пальыме» шотышто кидым веле лупшалын ыле. Возаш южо-влак тыге — шке декыш корреспондентым моло семын савырен она керт, шонат чай. Но Гришан ушыш тыгай вустык шоньмаш ышак пуро. А конвертыште тудын фамилийже лийын гын, мо вара — газетымат, журналымат чылан лудыт, тушто возыметым лӱмнер деч посна огыт савыкте.

Но кызыт, кунам кӱтӱчӧ кернак тудын фамилийжым каласыш, ушышко няжат пура. Тугеже, але саде шонго туныктышо серышым колтымыж нерген чылалан ойлен, але... Но кузе тунам Гришам чурий гыч палеч кертын? Вет кӧ улмыжым, молан толмыжым ышай ойлыс...

Тыге шонкален, Гриша чашкерыште кукшо пуым пога. Ылыжташ тыгыде-тыгыде вичкыж воштырламат кормыж коргыш чумырыш. Ушышко рвезе годсо жапше, тыгак вольык почеш коштмыжо, чодыра кочкышым эмдылтымыже толын пурыш. Тулотым тудо моткоч чот йӧран игечыштат письн олтен кертын. Кызыт мо? Кызыт игече — шӱшмӧй. Ик ӧлте кукшо укшерым, тормылам конден кудалтышат, утыч чашкерыш ошкыльо. Молан дыр эше кукшо нуж вургым погаш лие — ыжра олмеш.

Тошто тул олмыш эн ончыч кум кӱэктырак тормакым, пулвуеш тодылын, йӧнештарен утылын-утылын пыштыш. Эн йымаке нуж вургым, тыгыде-тыгыде кукшо воштырыжым кельштарыш, вара укшерым тодышт оптыш. Эн кӱшкыжӧ кӱэгы-влакым шогалтыш. Гриша сомылжым йӧратен ончале — изирак пирамиде веле коеш. [illegible] Но Петроп [illegible] тидым ыштaш ыш тӱҥал.

«Вигак йодаш але шке каласымыжым вучаш? — фамилийжым да кӧ улмыжым кушеч пальыме нерген шоныш тутак вуйым туржеш. — А ом йод. Огым! Шижам, серыш ден тудын коклаште кыл улам. Шижат огай кугыза, тудын деч вашке ойыраш ок логал чай. А ончычшо [illegible] шогаш сита. Тек тудо шке [illegible] «кушко [illegible]» [illegible] коеш, а мо[illegible] олаc-влакым, [illegible] шотла?» Кӱтӱчӧ [illegible]. Ваш[illegible]

— Мом? — ыш умыло Гриша.

— Хы, мом манеш эше... Мом кызыт ме, третий сорт калык, оласе-влак деч эн ончычак йодшаш улыва? А? — тулото могырыш лап лие. — Сумкаште кагаз уло, мо ылыжтен отыл?

Гриша ӧрын шинча. Ала тулым ылыжташ, ала йодышлан вашешташ... Вашешта ыле дыр, но эше йодышыжо раш огыл. Шырпым лукто. Но тулым пижыкташ ыш вашке. Шаршудыш йол шуеныак верланыш, лач кугызалан ваштареш лие. Тоже сигаретым луктын пижыктыш.

— Ончем-ончемат, иктым умыленак ом керт. Те ала шкендам тыге ӱлык шындышын койыда, ала оласе-влакым тынар койдараш кумылда шочын. Третий со-орт, третий со-орт... Мо, вара мыйже нылымше сорт улам мо? Тидым каласынеда? Да те... — шокшешт кайыш Чекулаев.

— Тый мылам «те-тем» ит тушко, шольым. Пагалаш шонышо айдеме «те-те» деч поснат кутырен мошта. «Те-те» — тиде батаммчуд кумыл огыл. Лийшашат отыл да... Икте-весым пагалымым батаммчуд калык ожсек «кугызай, кочай, чӱчӱ, павай, кокай...» да тулеч моло мут дене ончыктен. Тиде «те-тем» кызыт, бюрократ курымышто, шонен луктыныт але шонен луктынна. Ялыште иленам, манат. Илашыже иленат, коеш. А ола койыш тугай шол, вӱрыш вашке вита. Ялысыже вашке мондалтеш. Ола савыра, ял авыра. А олашкыже молан куржынат? Третий сорт лиймет ок шу, сандене?

— Кугызай...

— Тулым ылыжте, маньымат! Уна кагазым нал...

— Разве кӱтӱчӧ тулым ылыжташ сумка тич кагазым кондыштшаш? Да эше тыгай игечыште? — Гриша шырпым удырале да ямдылыме [illegible] чыкалтыш.

Нуж вурго шытыр-шотыр шоктен ылыже, тунамак вичкыж кукшо воштырламат тул авалтыш, изиш гыч пӱтынь савора шикш деч посна яндарын волгалт кайыш — йӱлымыжӧ выр-р веле шокта. Кӱтӱчӧ лишнак кийыше иле нӧлпӧ тоям нале, тулотын кок могырешыже кырен шындыме кок парняшым пыштыш, чайникым кучыш. Гришалан тидат ыш келше.

— Пу-ян, — тудо оза деч чайникым нале. Йӱлышӧ тул ӱмбач шаге тоям кораҥдыш, пондашыже чайникым йӧнештарыш, вара иже парняшым [illegible]

— Черет кугу? — кӱтӱчын шинча йӱла.

— Кунам кузе, но налаш шонышыжо налеш.

Кугыза тамак шикшым упф пуале. Икмагал шонен шинчыш.

— Значит, олаште тугак ужалат. А мемнан дене уке вет, палет?

— Палем. А мый, шонет, тудым кычал толынам? Ха-ха!

— Уке ялыште. Могай тушто ял, райцентрыште ок лий чыла годым. Лиеш гынжат, мыланна, третий сорт калыклан, тудым ӱпшынчаш огыт пу. Ок йӧрӧ, маныт. Памаш вӱдым йӱаш темлат. Памаш вӱд тазалыклан сай, ыштальыт. А аракан ӱпшыжӧ — уке, мемнанлык отыл. Витле уштыш районыш — ой-ой, тыгайыш саде пушым ӱпшынчаш шонымо семын лектын от кай,— кутыза ала кернак шыдешкен, ала лӱмын тугела койын кутыра — Гриша адакат умылен ок мошто. Ик могырым, кутызам воштылмо шуэш, вес могырым — жалынат чучеш.

— Аракам, кугызай, ик шот дене йӧршын ужалаш ок кӱл,— Гриша шагатым ончале.

— Правильно, ок кӱл. Но молан, содыки, ола калыклан ужалат?

— Хм! Иканаште тидым пытараш ок лий...

— Ялыште иканаште пытарыштыс! Кузе ок лий?

— Ялыште калык, кугызай, продовольственный программым шукта, сандене...

— Олаште могай пашам шуктат?— кугыза Гришам шӱтен ончале, кок пулвуйжо дене мландыш эҥертен, тудын дек чакеме. Гриша шекланенат колтыш.

— Хм!—тык-мук лие Гриша.—Паша чыла вере...

— Чо-чо, шольым, ит вашке,—кӱтӱчӧ йӧнанрак шинче.—Значит, тыге лектеш: колхозник киндым кушта—раз, вольыкым онча—два, аракам ок пу—три... Ола калык киндым ок кушто—раз, вольыкым ок ончо—два, аракам йӱэш—три!

— Уке, кугызай,—воштылале Гриша.—Ола калык деч посна киндымат от кушто, тракторымат кӧ ышта? Комбайным? Па-ша-зе! Рабочий класс! Комплексым кӧ чоҥа? Строитель! Оборудованийым кӧ луктеш?

«Моло огыл, Петроп кугыза самогон дене логалын да ынде мыйын гоч чыныш лекташ законым кычалеш!» —пеҥгыдемдыш [illegible]

Мый тидын нерген тоже шоненам.

— Шонымым вик луктын ойлыман!

— Чылажымак вик луктын ойлаш ок лий. Вес семын умылен кертыт.

— То-то,—кочын воштыл колтыш кугыза.—вес семын умылен кертыт шол... Да чылан ме тыгай улына: жапыштыже, кунам чынже денак кӱлеш, шонымым луктын каласаш лӱдына, шойыштына, намысна ваштареш каена, тидыжым илыш тыге шӱда манын умылтараш тыршена... Кеч тыгодым шукын умылат: нуно совестьышт ваштареш каят. Умылат, но каят. А вара семын тидлан тунемына. Шоямак чынлан шотлена. Жап эрта, саман помыжалтеш, о-о, вара чыланат «кушко илен шуынна, мом ончена!»—вуйым рӱзалтат. Да у саманлан кумалаш тӱҥалына... Тыгодым адакат намысна нерген кӱлын-кӱлдымын веле шоналтена... Тыге огыл мо?

Гриша вашешташ шомакым ок му.

2.

ЧАЙНИК, чожген, парым луктеш. Нерыштыже вӱд шантысек тыгыде шӱвыроҥгым колтылеш. Гриша тулотым тӧрлатыш.

Петроп ятыр жап ушкалвлак могырыш ончен шогыш. Такшым кӧ пала—ала кӱтӱм эскера, ала шона, ала так гына кугорно век ончыштеш. Ушкал-влак нӧлпер отышто ласкан кият, кенета ончалме годым шукошуко, кугу, йошкар куткышуэла койыт. Шукышт пожпож шӱлат, канат. Но йол ӱмбалне шогышыжат, кӱтӱ деч пырт ӧрдыжтӧ шаршудым пӧжгышыжат койыт. Южышт, кужу шӱйым шуен, жапын-жапын шуйдарен ломыжалтен колтат. А кугорно велым коклан-коклан грузовой машина, легковой влак кудал эртат. Тыгай годым кӱтӱчӧ адакат тупкыла шымлен ончалеш.

— А оҥгай рвезе улат тый, Чекулаев йолташ! Да эше кӱжгӧ шӱман!

— Шӱм шотышто, очыни, мӧҥгешла...

— Уке-уке, тый мыйым, брат, от ондале. Каласе-ян вик: молан кушеч тыйым палымем от йод, а?—пеҥгыдын мане.

— А куш вашкаш? Раз [illegible]

чыч... А кызыт... Ончо, чает овара!

Петроп заварке пачкым лукто. Гриша шаге тояжге чайникым нале.

— Шуко ит пыште,—манят, нӧлперыш ошкыльо. Изиш гыч шоптыр лышташым кӱрышт кондыш.

Кӱтӱчӧ тудым жаплен ончале. Петропын кочкышйӧрварже томам огыл. Чыла уло. Пакча-саска, кӱктымӧ муно, эсогыл чыве шыл, ӱй да тулеч моло... Чаят путырак тутло лие.

— Мый шошымрак але кеҥеж тӱҥалтыште веле пыштем ыле шоптыр лышташым. Кызыт тамже тугай тутло огыл, шоненам, йӧрале улмаш,—кочкаш пиже Петроп, кружка гыч чайым подылеш.

— А кузе мыйым кенета палышыч?—йодеш Гриша.

— Эн ончычак шинчалыкет гыч... — шыргыжалеш Петроп, но ончалтышыже ала-мом тугай шолыпым куча. — Да лӱмет нерген шаҥгак ойлышна...

Икана Гришан фотосӱретше газетыште лектын ыле шол. Очыни, тушеч пален.

— А серышыжым могай сомыл шумлык колтенат? Мо дене мый полшен кертам?—Гриша шужен улмаш, пӱртӱсыштӧ мо улыжо пешак тутлын кая.

— Паша полшымаште огыл. Можыч, мый тыланет полшынем да... А тый ит шыргыж, коч-коч!.. Шижам, мом шонет. Туныктышо лийынам дык, кӱтӱчӧ лиймем ӧрыктара. А мыйым огеш. Тиде... хм... бюрократ кашак вуйлатыме паша гыч каяш лӱдыт. Лӱдыт! Потомушто нуно пӱкеным айлен шинчыме деч моло нимом ыштен огыт мошто. А мый, кӱлеш гын, товарым кучен плотникланат каен кертам, но ийгот весе ынде... Тый мыняр кечылан?

— Эше ом пале... Могайрак сомылым темлет, ужалтеш вара. Але мый тылат темлем... Хе-хе! А вет ту фотошто ала-кузе пычкемышын лектынам ыле, да эше фото гыч еҥым палаш... Нигунам уждымым...

— Могай фото?—Петроп эше ик кружка чайым темыш, Гришам тӱслен ончале.

— Газетыште, манам.

— Ужын омыл!

— Да тугеже... Кушеч мыйын шинчалыкан улмем палет?

— Хм!—утыч тӱслен ончале Петроп.—Тый коч-коч. Пӱ але чайжым, шке [illegible] вет.

— Тау...—Чекулаев Петропым умылыде пелшашла онча.

— Эвлес ойлен ыле...

— Кӧ?—ыш умыло адакат.

— Эвлес,—путырак тыматлын шоктыш.

— Эвлес? Могай Эвлес? —Гриша, кенета кушто улмыжымат, молан коштмыжымат монден, вуйжым кучен шинче. Але гына кутырымо ой-влак вушт ӱштылалтыч. Кап-кылпан йӱштын-шокшын, шокшын-йӱштын чучеш.

СПОРТ СПОРТ

Волгоград гыч Сочиш

Василий Бондарев—Йошкар-Оласе «Дружба» спортклуб гыч тренер И. Петровын воспитанникше. Пырля тренировкым эртарат, пырля тӱрлӧ таҥгасымаште лийыт. А пытартыш гана нуным Волгоград олаште ужыныт. Шинчалан эн чотшо, мутат уке, самырык спортсмен пернен. РСФСР первенствын финалыштыже Василий кок дистанцийыште стартыш лектын. Ондак кум километрыш куржын. Куржын пеш писын, чылам шеҥгеланже коден да финишыш нигӧ деч ончыч толын. Жапше — 8 минутат 22,3 секунд.

Вес кечын меҥгат пеле корнышто таҥасен. Наставникше Игорь Владимирович кӱчыкын рашемда:

— Тыштат Вася тӱҥалтыште лидер-влак коклаште ыле. Но мучашкыже тудым кугурак опытан спортсмен-влак ончылтен кертыныт. Туге гынат рвезе нылымше верым налын.

А лишыл кечылаште Бондарев Сочи олаште эртаралтшаш Всесоюзный пробегыште вийым тергаш тӱҥалеш. Тыланена куштылго атлетлан туштат пиалан финишым.

Оҥгайын, веселан

Йоча пӧртлаште, школ-интернатлаште тунемше-влаклан оҥай мероприятийым пӧлеклыме традиций мемнан республикыштат тӱҥалтыш ошкылым ыштен. Ӱмаште тусо команда-влак первый гана «Весела старт» соревнованийыште ӱчашеныт. Черетан стартыш тениат лектыныт. Полшышо-влакат лийыныт: ССР Союзын 60-шо идалыкше лӱмеш совхоз, «Марилес» производственный объединений да Йошкар-Оласе искусственный кожаште завод. А тӱҥ организаторжо кодшо ийысе семынак профсоюз-влак ВДФСО областной совет лийын.

«Юбилейный» спорткомплексыште йоча-влак нимынярат йокрокланен огытыл. Модыныт, куржталыныт, тӱрлӧ упражнениймым шуктеныт, конкурслаште юарленыт. Икманаш, лывырге капкылан да чолга кумылан улмыштым ончыктеныт. А сеҥышыш Медведево районысо Люльпан йоча пӧртын командыже лектын. Тудын почеш Советский, Волжский школ-интернатлаште тунемше рвезе ден ӱдыр-влак утларак очком поген ситареныт.

Конешне, эн тале-влакын кидышкышт кумыл нӧлтышӧ пӧлекым, тӱрлӧ наградым кучыктымо. Вийым погышо самырык таҥна-влак верч тыге тыршымым ме чот куанен саламлена.

Б. ВИКТОРОВ.

Снимкылаште: тевыс тудо могай — «Весела старт». А. Щербаковын фотожо.

Ик ганат сеҥалтде

Шахмат дене республикысе столицын черетан первенствыже пытен. Тушто мастерыш кок кандидат да лу тале перворазрядник участвовалтеныт.

Икымше верыш лекшаш верч кучедалмаш лийшыжат огыл манаш лиеш. Кумшо номеран йоча спортивный школын тренерже Василий Ибраев икымше тур гычак партий почеш партийым модын налын да, латикте гыч [illegible] Оласе чодыра машиностроений заводын слесарь-электромонтажникше, кокымшо призер лийын. Кумшо-визымше верлаште М. Горький лӱмеш Марий политехнический институтын преподавательже Борис Истомин, торговый машиностроений завод гыч цех начальник Евгений Некрасов да коло кандашымше номеран школын индешымше классыштыже тунемше Алексей Алашкин улыт.

Кӱчыкын тӱрлӧ нерген

ГААГА. Нидерландысе транспорт ден вӱд озанлык министр Хани Май-Вег Ген шкенжын служебный машинашыже телевизорым шындаш йодын, но министерствысе аппарат тидлан ореш лийын. Министерствын представительже тыге каласен: тудын йодмыжым шуктена гын, кабинетын моло членжат тидымак ышташ йодаш тӱҥалеш ыле. А вет телевизорлан ятыр окса кӱлеш.

НЬЮ-ЙОРК. Американский актер Джон Николсон ден боксер Шугар Рей Леонард, Никарагуан президентше Даниэль Ортега ден США-н оборона министрже Ричард Чейни тӱнямбалсе энциклопедический словарьын у изданийышкыже логальыныт. 1990 ийысе выпускыш чылаже 75 у статьям ешарыме. Тыгодымак 90 статьям кораҥдыме, молан манаш гын, тушто ончыктымо событий ден еҥ-влак таче лудшо еҥын кумылжым огыт тарвате.

ВАШИНГТОН. Пытартыш ийлаште американец-влак алкоголян напиткым шагалрак йӱаш тӱҥалыныт, туге гынат Соеди[illegible]

Тошто тул олмыш эн ончычсо кум кӱжгырак тормакым, пулвуеш тодылын, йӧкеш нештарен утылын-утылын пыштыш. Эн йымаке нуж вургым, тыгыде-тыгыде кукшо воштыржым кельыштарыш, вара укшерым тодышт оптыш. Эн кӱшкыжӧ кӱжгырак-влакымак шогалтыш. Гриша сомылжым йӧратен ончале — изирак пирамидыла веле коеш. Ыҥде ӱльгычын шыдопым удырал веле — тылманмеш ылыжеш. Но Петроп тодым шумеш тидым ышташ ыш тӱҥал.

«Вигак йолаш але ище каласымыкым вучаш? — фамилийым да кӧ улмыжым кушеч пальыме нерген шюкым тугак вуйым туржеш.— А ом йод. Огым! Шижам, серыш ден тудын коклаште кыл улан. Шкежат огай кугыза, тудын деч вашке ойыргаш ок логал чай. А ончылныжо нюзыклен шогаш сита. Тек тудо шкенжым «кумшо сорт» машын коеш, а можыч, мемнам, оласе-влакым, тӱвыт ныльмшылан шотла?»

Кӱтӱчӧ койылалтыш. Вашкыде опкылеш. чайник деч котелокшо гыч вӱд ялт ок чӱчӧ. Гриша у пальмыжым тӱслен ончале' сангаштыже купшыр-влак койыт гынат, але пентыде кугыза. Кужу капан, тӧҥката марий. Шаҥге кужу плащ лене улмыж годым эшеат кӱкшын коеш ыле. Пондашым арун нӱжын, ӱпшӧ шуэрак, кӱчыкын тӱредме, опкылмыжо тыматле. Ок вашке ок юватыл. Чурийже пырт йошкаргенрак шога. Лыжгайыше шӱшан тувырым чиен. Шароварже пулвуйышто тумыктен. Кемже у, яндар.

— Ну кузе тушто, олаште, ужалат? — кӱтӱчӧ толын шудеак йодо, вара кок атыжымат мландыш шындыш, тамакым лукто.

(Умбакыже. Тӱҥалтышыже 22, 23, 24 №-ан газетыште).

Ялысыже вашке мондалтен. Ола савыра, ял авыра. А олашкыже молан куржынат? Третий сорт лиймет ок шу. сандене?

— Кутызай...

— Тулым ылыжте, маньымат! Уна кагазым нал...

— Разве кӱтӱчӧ тулым ылыжташ сумка тич кагазым кондыштшаш? Да эше тыгай игечыште? — Гриша шыргыжым удырале да ямдылыме ораташкыже чыкалтыш.

Нуж вурго шыгыр-шогыр шоктен ылыже, тунамак вичтул авалтыш, изиш гыч пӱтынь савора шикш деч посна яндарын волгалт кайыш — йӱлымыжӧ выр-р веле шокта. Кӱтӱчӧ лишнак кийыше иле нӧлпӧ тоям нале, тулотын кок могырешыже кырен шындыме кок парняшым пыштыш, чайникым кучыш. Гришалан тидат ыш келше.

— Пу-ян, — тудо оза деч чайникым нале. Йӱлышӧ тул ӱмбач шаге тоям корандыш, покшекыже чайникым йӧнештарыш, вара иже парняшым пыштыш. «Ала мыйым тергынеже — молан? Але шкеже кернак конга тул деч молым ок пале? »— шоналтыш тыгодым.

— Олаште чыла ужалат, —мане вара. — Тылатше мо кӱлеш ыле?

— Мо, мо, моклок! Аракам, манам, ужалат?

Гриша утен каен воштыл колтыш. Кутыза сырыме тӱсым ыш ончыкто.

— А кузе туддеч посна? Обязательно ужалат! Ха-ха-ха! — тугак воштылеш Чекулаев. — Тудын деч посна ок лий, ужалыман!

— Значит, ок лий? — трук йылмыдыме лие кугыза.

Гриша воштыл чарныш, лыпланыш.

— Кутызай, — тыматлын кояш тырша. — Тудым шарналтыде илашак ок лий, ужат?

— Олаште могай пашам шуктат?—кутыза Гришам шӱтен ончале, кок пулвуйжо дене мландыш эҥертен, тудын дек чакеме. Гриша шекланенат колтыш.

— Хм!—тык-мук лие Гриша.—Паша чыла вере...

— Чо-чо, шольым, ит вашке,—кӱтӱчӧ йӧнанрак шинче.—Значит, тыге лектеш: колхозник киндым кушта—раз, вольыкым онча — два, аракам ок йӱ—три... Ола калык киндым ок кушто—раз, вольыкым ок ончо —два, аракам йӱэш—три!

— Уке, кутызай,—воштылале Гриша.—Ола калык деч посна киндымат от кушто, тракторымат кӧ ышта? Комбайным? Па-ша-зе! Рабочий класс! Комплексым кӧ чоҥа? Строитель! Оборудованийым кӧ луктеш?

«Моло огыл, Петроп кугыза самогон дене логалын да ыҥде мыйын гоч чыныш лекташ законым кычалеш!» —пеҥгыдемдыш шканже Чекулаев.

— Правильно! — ойла кӱтӱчӧ.—Значит, комбайным лукшо еҥ аракам йӱын кертеш, а саде комбайн дене пашам ыштышыже, пырчым погышыжо — чаркам кучаш правадыме, тыге?

— Мый... тыге ом ман.— Гриша шоҥгын куш савыралаш шонымыжым адакат йоҥгылын умылыш. Вуйжым удырале.—Но... А вет мом шылташ, ял калыкат олашке коштеш.

— То-то, ял калыкат олашке коштеш... А тый шоналте-ян рвезе вует дене, молан ола калык деке ме коштшаш улына, а мӧҥгешла огыл? Давай тыге ыштена, аракам олаште огыл, а ялыште ужалаш... Тек те тышке толын налза.

— Ну уж, тый, кутызай, витарет... Уке-уке, мый умылем, мутыштет кереже уло.

так гына кугорно вел ончыштеш. Ушкал-влак нӧлпер отышто ласкан кият, кенета ончалме годым шукошуко, кугу, йошкар куткышуэла койыт. Шукышт пожпож шӱлат, канат. Но йол ӱмбалне шогышыжат, кӱтӱ деч пырт ӧрдыжтӧ шаршудым пӧжгышыжат койыт. Южышт, кужу шӱйым шуен, жапын-жапын шуйдарен ломыжалтен колтат. А кугорно велым коклан-коклан грузовой машина, легковой-влак кудал эртат. Тыгай годым кӱтӱчӧ адакат тушкыла шымлен ончалеш.

— А оҥай рвезе улат тый, Чекулаев йолташ! Да эше кӱжгӧ шӱман!

— Шӱм шотышто, очыни, мӧҥгешла...

— Уке-уке, тый мыйым, брат, от ондале. Каласе-ян вик: молан кушеч тыйым палымем от йод, а?—пеҥгыдын мане.

— А куш вашкаш? Раз кечывал кочкышлан ӱжынат, вашкаш нигушко. Теве чаят чоным налеш веле, вольык эше кана. Шуэш, Петро чӱчӱ-кугызай! — шыргыжеш Чекулаев.

— Да Петро огыл, а Петроп улам мый.

— Фамилиет Петров мо?

— Чыла икте. Петроп—и йӧрыш! Кеч кутызай, кеч чӱчӱ, кеч кочай ман, садикте пондаш кенеташте кушкын ок шич. Кушкешак гын, нӱжын кудалтем, мый тудо ия йорпакам чытен ом керт, корреспондент йолташ! А мый тыйым моткоч вучышым...

— Тугеже тый туныктышо-пенсионер улат? А мо ыш сите, кӱтӱшкыжӧ, манам, молан пуренат?

— Да, вучышым,—пытартыш йодышым пылып воктеч колтыш Петроп.— Но... иктаж кок арня ончыштеш...

— Могай фото?—Петроп эше ик кружка чайым темыш, Гришам тӱслен ончале.

— Газетыште, манам.

— Ужын омыл!

— Да тугеже... Кушеч мыйын шинчалыкан улмем палет?

— Хм!—утыч тӱслен ончале Петроп.—Тый кочкоч. Йӱ але чайжым, шке шолтышыч вет.

— Тау...—Чекулаев Петропым умылыде нелшашла онча.

— Эвлес ойлен ыле...

— Кӧ?—ыш умыло адакат.

— Эвлес.—путырак тыматлын шоктыш.

— Эвлес? Могай Эвлес? —Гриша, кенета кушто улмыжымат, молан коштмыжымат монден, вуйжым кучен шинче. Але гына кутырымо ой-влак вушт ӱштылалтыч. Кап-кылан йӱштын-шокшын, шокшын-йӱштын чучеш.

— Эвлес — мемнан галяк айдеме. Мый дечем ятырлан самырык, тый дечет икмыняр кугурак,—Петроп кодшо кочкышым котомкашкыже опташ тӱҥале. Шкенжым туге ласкан куча, пуйто нимо тыгайтугайым каласен огыл. Сомылжым пытарышат, шаралтыме плащ ӱмбак комдык шуйнен возо.

Гриша тӱҥгылген шинче. Петропын икмыняр гана почела каласыме «Эвлес» шомакше ынде вуйвичкыжым кыраш тӱҥале, пуйто кызыт тудым кӱтӱчӧ кугыза пылыштӱҥ гыч эҥден пуэн. Ала тора гыч, ала лишычын —Гриша ялт ок ыҥле— йоҥ-ҥ да йоҥ-ҥ солна: «Эвлес!.. Эвле-с!.. Эвле-ыс!..» Да тушко шкенжын йӱкшӧ, оҥырешлен воштылмыжо ушна.

(Умбакыже лиеш).

...лыныт. ССР Союзын 60-шо идалыкше лӱмеш совхоз, «Марилес» производственный объединений да Йошкар-Оласе искусственный кошто завод. А тӱҥ организаторжо кодшо ийысе семынак профсоюз-влак ВДФСО областной совет лийын.

«Юбилейный» спорткомплексыште йоча-влак нимынярат йокрокланен огытыл. Модыныт, куржталыныт, тӱ-

...ларак очком поген ситареныт.

Конешне, эн тале-влакын кидышкышт кумыл нӧлтышӧ пӧлекым, тӱрлӧ наградым кучыктымо. Вийым погышо самырык таҥга-влак верч тыге тыршымым ме чот куанен саламлена.

Б. ВИКТОРОВ.

Снимкылаште: тевыс тудо могай — «Весела старт».

А. Щербаковын фотожо.

Ик ганат сеҥалтде

Шахмат дене республикысе столицын черетан первенствыже пытен. Тушто мастерыш кок кандидат да лу тале перворазрядник участвоватленыт.

Икымше верыш лекшаш верч кучедалмаш лийынжат огыл манаш лиеш. Кумшо номеран йоча спортивный школын тренерже Василий Ибраев икымше тур гычак партий почеш партийым модын налын да, латикте гыч лу очком поген, ӱшанлын Йошкар-Олан чемпионжо лӱмым сеҥен налын.

Кокымшо верыш лекше Николай Чесноков, Йошкар-Оласе чодыра машиностроений заводын слесарь-электромонтажникше, кокымшо призер лийын. Кумшо-визымше верлаште М. Горький лӱмеш Марий политехнический институтын преподавательже Борис Истомин, торговый машиностроений завод гыч цех начальник Евгений Некрасов да коло кандашымше номеран школын индешымше классыштыже тунемше Алексей Алдашкин улыт.

М. САНДЛЕР,
республиканский категорийан судья.

„Коммунар“ гыч

«Коммунар» колхозын ечызыже-влак Шернур районышто кызыт ик эн талылан шотлалтыт. Профсоюз ВДФСО районный советын черетан первенствыштыжат шкеныштым нупо эн сай могырым ончыктеныт. Игече ночко ыле гынат, тиде команда гыч Анатолий Окунев вич километрыш коштшо пӧръеҥ-влак коклаште финишыш нигӧ деч ончыч толын. Жапше—17 минутат 06 секунд. Пошкудо «Восход» колхозын чапшым аралыше Геннадий Макаров тудлан кандаш секундым модын колтен. Кумшо призер—«Коммунар» колхоз гычак Анатолий Ефимов. Тиде сборный гычак Роза Байкова, «Восход» гыч Таня Ельмекеева кум километран дистанцийыште икымше да кокымшо приз дене палемдалтыныт. АТП-н представительницыже Зоя Бердникова кумшо результатым ончыктен.

Тӱшка зачетышто «Коммунар» колхозын спортсменже-влак эн шуко очком погеныт.

Н. ВОЛКОВ.

...служебный машинаштыже телевизорым шынчалаш йодын, но министерствысе аппарат тидлан тореш лийын. Министерствын представительже тыге каласен: тудын йодмыжым шуктена гын, кабинетын моло членжат тидымак ышташ йодаш тӱҥалеш ыле. А вет телевизорлан ятыр окса кӱлеш.

НЬЮ-ЙОРК. Американский актер Джон Николсон ден боксер Шугар Рей Леонард, Никарагуан президентше Даниэль Ортега ден США-н оборона министрже Ричард Чейни тӱнямбалсе энциклопедический словарьын у изданийышкыже логальныт. 1990 ийысе выпускыш чылаже 75 у статьям ешарыме. Тыгодымак 90 статьям корангдыме, молан манаш гын, тушто ончыктымо событий ден еҥ-влак таче лудшо еҥын кумылжым огыт тарвате.

ВАШИНГТОН. Пытартыш ийлаште американец-влак алкоголян напиткым ятырлан шагалрак йӱаш тӱҥалыныт, туге гынат Соединенный Штатлаште алкоголь эн кумдан шарлыше наркотиклан шотлалтеш. Производствышто йомдарымаш лиймылан, черлан да ӱмыр лугыч колымылан кӧра алкоголь ий еда эллан 163.3 миллиард доллар акаш эҥгекым конда.

БЕРН. Испанийысе власть-влак шылын коштшо преступник Вальтер Штюрмым Швейцарийлан пуэныт. Тудо ӱмаште Канарский островлаште кучалтын улмаш. Тиде уверым Швейцарийысе чыла гаяк газет шолдыра вуймут дене печатлен. Уке, Штюрм ала-могай шучко пашалан кӧра огыл «чапланен». Тудым кандаш ийлан шынденыт улмаш, но преступник ты жапыште шым гана шылын куржын.

(ТАСС).

„Марийская правда“ газет воза

Номерыште облсовпроф секретарь Л. Краевын «Коллективный договор могай лийшаш?» статьяжым печатлыме.

Республикыште сайлымаш деч ончычсо кампанийын кузе вияҥ толмыж нерген ятыр материалым лудын лекташ лиеш.

Марий АССР журналист-влакын XII съездышт гыт отчет уло.

Нылымше страницэ тӱрлӧ уверлан поян.

УВЕРТАРЕНА, ПАЛДАРЕНА

ОНЧЫЗА

7 канал. 6.30—120 минут. 8.35—Мультфильм. 9.10 — Хоккей. СССР-ын чемпионатше. «Химик»—«Динамо» (Москва). 2, 3 период. 10.20—Йочан жапше (француз йылме урок). 11.20—«Двенадцать стульев». Худ. фильм. 2 серий. 12.25—Реклама, увертарымаш, информаций. 12.30—Увер. 13.00—Тиде лийын... лийын... 15.30—Тула оласе «Левша» ансамбль выступатла. 15.50—Йочалан фильм. «Песни для внучат». 17.00—Компьютер дене мутланымаш. 17.45 — Салам, музыка! 18.30—Увер. 19.00 — Властьым — Советлан. Москва—Киев—Ташкент телекӱвар. 19.50 — «Двенадцать стульев». Худ. фильм. 2 серий. 21.00—Жап. 21.30—Актуальный интервью. 21.40—«Стариковское дело». В. Шукшинын ойлымашыже-влак почеш телеспектакль. Премьера. 22.40—СССР-ын калык артистше Л. Сметанниковын да СССР Гостелерадион руш калык инструмент академический оркестржын концертышт. 23.45—Увер.

12 канал. 8.00—Гимнастика. 8.15—«Лицо на холсте». Научно-популярный фильм. 8.35, 9.35—Этика да еш илыш психологий. 10 класс. 9.05—Француз йылме. 10.00—Вольык ончышо-влакын школышт. 10.35, 11.35—Историй. 7 класс. Ян Гус. 11.05—«Казимир Малевич». Научно-популярный фильм. 12.05—Ритмический гимнастика. 12.35—Самырык кино. Ираклий Квирикадзен мастерскойжо. 14.20—Л. Иванова руш калык мурым мура. 14.30—«Хлеб—имя существительное». Худ. фильм. 6 серий. 17.00—Мультфильм. 17.20—П. Гоген. «Взгляд из прошлого». 18.00—Ритмический гимнастика. 18.30—Увер. 19.00—Марий эл. 19.20—Мутым йодам. 838-ше №-ан Волжский территориальный округ деч РСФСР калык депутатыш кандидат-влак дене вашлиймаш. Перерывыште (20.00)—Сайын малыза, йоча-влак. 21.00 — Док. фильм. 21.20—Увертарымаш, программа. 21.30—«Вольный ветер». Худ. фильм.

10 канал. 10.05—Француз йылме. 19.00—Калык творчество. Телеобозрений. 19.30—Ялысе здравоохранений нерген. 20.00—Сайын малыза, йоча-влак. 20.15—А. С. Пушкин лӱмеш Государственный музейыште декабрьысе музыкальный вашлиймаш. 1-ше передача.

КОЛЫШТСА

6.30 — Программа, игече. 6.32 — «Ужара» радиостанций. 6.52 — Газет обзор. 7.30 — Увер. 7.45 — Вӱрзым вел муро-влак. 8.25 — «Марла ойлаш тунемына» радиошкол. 8.40 — Увертарымаш. 10.00—Вольык ончышо-влакын радиотелевизионный школышт. 18.00 — Увер. 18.10 — Ечыгорнышто. 18.30 — Увер.

ТЕАТР

ГОСУДАРСТВЕННЫЙ музыкальный театр
«Иоланта»—13.

МАРГОСФИЛАРМОНИЙ
(В. И. Ленин лӱмеш культура дворецыште)
«Ритмы Юрмалы» хит-парадын участникше-влакын да «Букет» шоу-группын концертышт—19.30.

КИНО

«РОССИЯ» кинотеатр
(Кугу зал)
«Василиса Прекрасная»—9.30.
«Нечистая сила» (1 да 2 серий, кугыеҥ-влаклан гына)—11, 13.30, 16, 18.30, 21.

«РОССИЯ» кинотеатр
(Изи зал)
«Дежа вю»—10, 12, 15.30, 18, 20. «Малыш и озорники»—14 (йоча сеанс).

«ЭРВИЙ» кинотеатр
«Влюбленный мужчина»—9, 15.55, 18.05, 20.05. Кужемдыме сеанс: «Я летаю на собственных крыльях», «Влюбленный мужчина» — 11.15. «Хон Гиль Дон» — 13.45, 22.

«ОКТЯБРЬ» кинотеатр
«Я в полном порядке»—9, 14.50, 18.10. «Леди Макбет Мценского уезда» (кугыеҥ-влаклан гына) — 10.40, 16.30. «Один момент» (1 да 2 серий)—12.20, 20.

«РЕКОРД» кинотеатр
«Путешествие с курицей по реке»—9, 14.30. Мультфильм киносборник—10.40. «Жикина династия» (кугыеҥ-влаклан гына) — 12.10, 18.30, 20.30. «Брак с выходными днями»—16.30.

«МИР» кинотеатр
«Жикина династия» (кугыеҥ-влаклан гына) — 11, 12.40, 18.20. «Осенний подарок»—14.20. «Любимый Раджа» (1 да 2 серий)—16, 20.30.

Редактор В. А. МАТЮШЕВ.

Редакцийын адресше:
424000, Йошкар-Ола, СССР Вооруженный Вийын 70-шо идалыкше урем, 20

Талукышто 300 номер лектеш.

Тираж 17 412.

Газетын индексше 52710

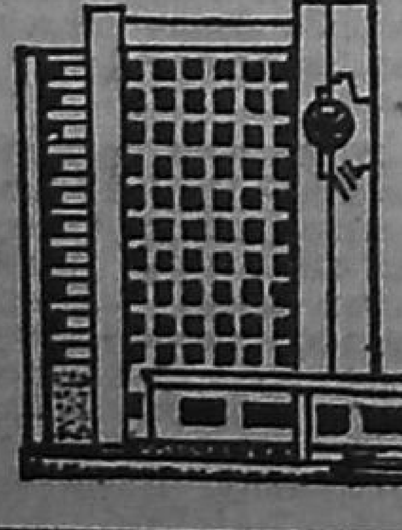

Телефон-влак:
Редактор — 5-08-40
Заместитель-влак — 5-25-36, 5-39-26
Приемный — 5-37-91
Ответственный секретарь — 5-35-73
Заместитель-влак — 5-39-36

ОТДЕЛ-ВЛАК:
Партийный илыш — 5-53-18
Идеологический — 5-54-34
Промышленность, строительство да транспорт — 5-54-89
Аграрный — 5-29-77
Совет паша да быт — 5-42-22
Культура, литература да искусство — 5-08-64

Информаций да письма — 5-39-19, 5-43-72
Кусарыше — 5-39-55.
Увертарымаш — 5-39-44

Газетын собкоржо-влак:
У Торъялыште — 9-15-19.
Моркышто — 9-16-86
Звениговышто — 9-22-83.
Оршанкыште — 2-17-38.

Марий АССР Госкомиздатын республиканский полиграфическо-редакционный объединенийже
424700, Йошкар-Ола, Комсомольский урем, 112.

Э—00152. Заказ 1033.